Контрольный экземпляр

Бакъдар, вошал, цхьоаггIо!

СЕРДАЛО

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ РЕСПУБЛИКА ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ,
КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ КОМИТЕТА ГАЗЕТ

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 2 ФЕВРАЛЬ, 1991 ШУ. ★ № 14 (7956). ★ Мах 8 кеп.

КПСС ЦК а ЦКК а цхьана яь Пленум

Карарча хана лоархIамегIара гIулакхаш а хIаьта иштта чурча политически вахара цхьадола дешаш а дувц цхьана хиннача КПСС ЦК-аи ЦКК-аи Пленуме. Цо болх дIаболабаьб 31 январе Москве.

Пленума балха юкъе дакъа лоац союзни республикай Компартей ЦК-ай, парте республикански, краевой, областной, окружной комитетий хьалхарча секретараша, союзни республикай Компартей шоллагIча секретарашеи централььни контрольни комиссей председателашеи, военни округий командующеша а полит-управленей начальникаша а, парте хоржаш йолча централььни органашта юкъе боагIаш боацача КПСС-агарча СССР халкъа депутаташа.

Цхьана йола Пленум хьайийлар КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева.

«Малгобекнефть» НГДУ жилищно-коммунальни контора № 1 йолча котельне химводоочистка лаборантка йолаш къахьегаш я Оздоева Ахьмада Хадишт. ВорхIлагIа шу да цо цига хIанзарча шиӣ профессех болх бу. Шийцарча новкъосташца товши Iимерзеи хиларца, шийна хьалхашка латта декхараш даим цIена кхоачашдеш хиларца дукхача болхлоша чIоагIа лоархIаши сийдеши я из. Цо яь анализаш цхьаккха тайпа даккха гIалат доацаш дика хул. Хьаьнала къахьегаш Хадишта даьхача толамий лакха мах а беш, дукха совгIаташ тийннад цунна.

СУРТА ТIА: лаборантка Х. Оздоева.

Б. БАБХОЕВА сурт.

СССР Президентага М. С. ГОРБАЧЕВГА
РСФСР Лакхехьарча Совета Председателга
Б. Н. ЕЛЬЦИНГА

Гештдеши къахетамеи волча АллахIа цIерца!

Перестройко советски наьха дегашка тешам боссабир сталинизма шерашка репрессеши законагIа доаца кхыдола низаши тIалаьттача наьха нийсхои законни бокъонаши юхаоттаергхиларга догдоахийташ. Цу нахах да Шоана махарра, СибарегIа, Казахстане, Средни Азе Iонхахьийта бIарчча халкъаш а. Из къиза гIулакх бахьан долаш Iодахьийта хинна халкъаш шоай ахаш болча нахах даьннад, чIоагIа Iоткъам хиннаб уж культурни, духовни, нравственни дегIадахкара.

Шоай исторически даьхенах а даьха Iодахьийтад уж массехк ди-бийса далалехьа, тIоа согаш санна сиха. хIаьта уж юха цIадахкар дуккха итташ шерашка дIаьхденнад. Бала качбенача халкъех цхьадараш йоаяь шоай бокъонаш хIанз а бокъонца юхаметтаоттаянза да хIаьта цо юстара лоаттаду уж хIанз мехка хулача хувцамашта, кхы а дукхагIа тIехьадут экономически культурнии дегIадахкара.

Цу халкъех да дукха саготонаш Iайша, бала, гIайгIа лайна, дукхача хIамах даьнна гIалгIайи нохчийи халкъаш а. Из гIалгIай халкъ шиӣ автономех даьккхад Сталина 1934 шера, хIаьта 1944 шера Казахстане Iодахьийтад. Йоаяь репрессированни халкъий бокъонаш юхаметтаоттаяра хьакъехьа тIаийщача политически пачхаьалкхени акташа кIезига гIойле яьӣ гIалгIай халкъа: Нохч-ГIалгIай Республика юхаоттаеча хана исторически из даьхача территорех 50 процент гаргга яр Къулбаседа-ХIирий АССР доалахьа йитай, хIанз а къоастадеш дац ГIалгIай автономни республика юхаоттаяра дош.

Дувца эшаш дац, шийна чухьа даха кхыметтел цхьа халкъ а шиӣ бокъонех даьккха хилча, бокъонца правови йола пачхаьалкхе хьае йиш ца хилар. Цудухьа, город Грозне дIайолаенна Нохч-ГIалгIай Республикерча бусалба наьха цхьоалагIа съезд Шуга кхайк регионе цIий IогIоргдола болх ца хилийтар, гIалгIай халкъа хьакъехьа нийсхо юхаоттаярах, дIаьха цун юрташ юхаяларах, цун къаман пачхаьалкхе юхаметтаоттаярах дола дош дувцилгеи къоастаделгеи сихдар дехаш. АллахIа новкъостал долда вайна!

ТIайийцад 1991 шера 29 январе Нохч-ГIалгIай Республика бусалбай цхьоалагIча съезде.

КПСС ЦК массазарча общественно-политически комиссе заседани

Халкъа депутатий Советашка коммунисташа беча балха хьакъехьа КПСС ЦК Пленуме яьча доклада концепци ювцаш КПСС ЦК массазарча общественно - политически комиссе заседани хилар 30 январе. Цу хьакъехьа хоам беш къамаьл дир комиссе председатела заместитела, законодательни инициативаштеи правови деашштеи йолча КПСС ЦК Отдела заведующе В. С. Бабичева.

ДIа-хьа дагабовларо хьаьъекхар дискуссе дакъа лоацараш пачхаьалкхен Iаьдала органашкара коммунистий гIулакхашта пайданагIа йола формаши методаши лахарца чIоагIа хьашт долаш хилар. Белгалдаьхар, парламентски гIулакхаш, Советашка коммунисташа бу болх хувцаденнача хьалашка КПСС политически функци толаме кхоачашъяра овлангарча дешаех цаI хилар. Советашка коммунисташа беш бола болх шеррача плане, хьаьдда социально - экономически декхараш кхоачашдарца бийза лархIа боагIа, обществе хула процессаши политически низаш бокъонца дIанийсдалари теркал а деш. Цу хана теркалде доагIа КПСС традиционни парламентски тайпара парти ца хилар. Цун парламентски гIулакхаш наха юкъе беча организаторски, политически, идеологически балхаца цхьана тарде деза.

Комиссе дуккхача членаша гIойленагIа лоархI вай общества политически система дегIаяра анализ яр. КПСС, цунна юкъерча кхыча партейи общественни боламийн моттиген лоархIамеи хьакъехьарча, халкъа Iаьдалеи шоашккара доал дуи органаш хиларах тарра Советий перспективай хьакъехьарча дешашта жоп далар. Партийнии пачхаьалкхени органий функцеш къоастаяр бокъонца мишта лел, дуккхача Советашка парте шиӣ влияни йоа хIана яьӣ дIахьоккхар. Исполнительни Iаьдала ерригача вертикале гIолла хьал эффективни система хьаяра дешах йола КПСС позици дIахьоккхар, советски представительни система дешаех йолча беча концепцей критически анализ яр.

Комиссе заседане къамаьл хилар Советашкеи цар исполнительни органашкеи коммунистащца партийни комитеташа беча балха керттерча лостамийн башхалонийн хьакъехьа. Къамаьлаш дераша белгалдоахар, депутаташа - коммунисташа парламентски гIулакхий искусство тIатеIIа караерзаэзаш, халкъа Iаьдала органашка уж бокъонца бола парте викалаш хила безаш хилар. Белгалдоахар депутатски мандаташ бахьан долаш лоаттабу къовсам боккхача лоархIаме хилар, чакхъяьннача хоржамий кампаней урокаш теркал а еш, хургдолча хоржамашца дувзаденна парте декхараш белгалданза дарг ца хилар. Хоржамий кампанеш йолча хана санна, иштта Советашка а КПСС-о кхыча общественно - политически низашца вIаши бувзам бола гIулакхаш леладара проблемах хетараш дувцар.

Комиссе цхьаболча членашка хетачох, партийни органашта, балха парламентски методаш кхетаелга, Советашкарча коммунистий гIулакхашта хадданза теркам тIалоаттабанза барг ца хилар теркал а деш, организационно - функциональни перестройка яра дешашка хьажа доагIар. Хьехайир наьха политически, правови культура нийсъяра, политически реформа лелам теоретически кхетабара болх чIоагIбара, Советашка парте чакхдоахача гIулакхий опыт вIашагIтохара проблемаш. Дош дувцача дакъа лаьцар: Украина Компарте Житомирски обкома хьалхарча секретара В. Г. Федорова, Московски юридически института ректора О. Е. Кутафина, йоазонхочо Р. А. Медведева, халкъа депутатий Тульски областной Совета председатела Ю. И. Литвинцева, Ф. Э. Дзержинске цIерагIча Харьковски юридически института ректора В. Я. Таце, Черновицки областерча Красноильски хьу чакхйоахача комбината социолога И. М. Бурачука, Литвай Компарте ЦК шоллагIча секретара В. Н. Шведа, Московски областерча «Звенигород» яхача производственни объединене генеральни директора Л. В. Галкина, Свердловски инженерно-педагогически института доцента В. П. Гуселетова.

Комиссе заседани дIа а йихьар, къамаьл а дир КПСС ЦК секретара В. А. Купцова.

Вариант нийсъяьй РСФСР Лакхехьарча Совета Къаммий Совета заседане йийцачул тIехьагIа.

ПРОЕКТ

ФЕДЕРАТИВНИ ДОГОВОР

Могаьй РСФСР Лакхехьарча Совета къаман-пачхьалкхен устройстван къамашта юкъерча гIулакхаштеи йолча Комиссе.

КЕПАТОХ ШЕРРА ДУВЦИЙТЕИ ПРЕДЛОЖЕНЕШ ЯЛИЙТЕИ

I. Юкъара положени

Тхо, лохе кулгаш яздаь федеративни отношенеш йолаш йолча субъектий викалаш, Росси исторически хьахинна дуккхача къамий мохк а лоархIаш, из йолаш хилийтеи кердаяккхен дага а долаш, федеративни отношеней бе-беча субъектий хьашташ рынок юкъара хилара, вIаши гIойле йолчеи экономически, социальни, культурни бувзамий цхьатарра бокъонаш йолчен ларда тIа вIаши гаргадахьа лаьрхIа а долаш, халкъаш шоай мукъагIа хилара, шоай къамий образованей доазонел арахьа яхача е Россе территоре тIа уж йоацаш йолча къамий группашта къаман - культурни автономе бебе формаш хьаяраи чIоагIъяраи пачхаьалкхенгахьара гIо хилара йола бокъо а чулоацаш ________ гулденнад Москве ________ шера ________ бетта ________ дийнахьа укх лохердарий хьакъехьа ер Федеративни Договор дара:

бIарчча цаI йола дуккхача къамий пачхаьалкхе санна керда Российски Федераци хьаяра деча Федеративни Договора предмет лархIа;

Российски Федераце пачхаьалкхен устройствана ларде юкъара ер принципаш яхка:

1. Российски Федераци шоай лоIамагIа вIашагIкхийттача субъектех латт.

2. Российски Федераце субъекташ я къамий-пачхаьалкхений (республикаш), административно - территориальни е къамий - территориальни образованеш. Автономни областаш, автономни округаш Федераце хьачуйоагIа областий дакъа а долаш.

Федераце къамий - пачхаьалкхен субъекташ административно - территориальни къамий - территориальни субъектел башхагIа я пачхаьалкхен атрибутика йолаш хиларца.

3. Российски Федераце бIарчча территори, цун арахьа доазонаш хувца йиш яц Федераце ерригa субъекташ раьза ца хуле.

4. Российски Федерацера Iаьдала полномочеш кхоачашъю Iаьдалаш законодательничоа, исполнительничоа, судебничоа декъара принципага хьежжа.

5. Массане а къоабалъяь тIайийца дунен халкъашта юкъера-правови нормаш лоархIаш долча дерригача политически общественни низашта пачхаьалкхени общественнии вахаре дакъа лаца цхьатарра таронаш Iалашъю Российски Федераце.

6. Российски Федераце берригача гражданашта цар расага, къаманга, кхал-маIа хиларга, ханага, ди лелабарга, политически уйлашка, деча балхашка, социальни е имущественни хьалага ца хьожаш тешам лу, массане а къоабалъяь тIайийцача дунен халкъашта юкъерча - правови нормашка хьежжа цхьатарра граждански бокъонаши паргIатонаши хилийта.

7. Российски Федераце лораду шоай къамий - пачхаьалкхений образованеел арахьа бахача е Федерацена юкъе уж йоацаш болча гражданий - россияний хьашташ.

8. Федеративни отношеней субъекташа Федерацеца бIарчча Договор ду. Цу хана хIара субъекта бокъо я договора тIехьа йоагIача приложенена кулгаш язде а общефедеральни органашка кхы тIа а функцеш кхоачашъе а, оагIонаш раьза хуле.

9. Шиӣ субъектий бокъоний сий ду Федераце, шоайла вIашии Федерацеи бокъоний цар сий деш санна.

Договора берригa доакъошхой декхарийла ба цун условеш кхоачашъе, пачхаьалкхен - Iаьдала, политически, правови, экономически, кхыча хьисапера шоашта тIайийцача декхарашка хьежжа чакхдоахача гIулакхашта хьалхара халкъа хьалхашка бехктокхаме хила.

Федераце субъекташта юкъера а хIаьта иштта царнеи Федерацена шийнеи юкъера а къовсам тIа дола дешаш, къовсама маIан миччa бесса дале а, Федеральни суде дувц.

10. Российски Федераце экономически система я правови гаранташ цхьатарра йола доалахьен бе-бе формаш: бIарчча цаI йола ерригросийски рынок; дерригача халкъа хилара лоархIам болаш йолча ресурсашта юкъара доали царех пайда эцари; бIарчча цаI йола валютни, финансови, таможенни, ахчан системаш.

II. Федерацеи цун субъектайи компетенци къоастаяр

11. Российски Федераце бокъонаш цхьатарра я лардерча политически экономически бокъонашка диллача, бакъда, башхагIа хила йиш йолаш я уж кхоачашъеча полномочей дукхалга диллача.

12. Договора доакъошхоша алхха Российски Федераце компетенцех лоархI: федеральни конституционни законодательство; сага бокъонийи зуламашца лоаттабеча къовсамеи даькъера законодательство; правосуден прокурорски надзорен бIарчча система хьаяр; юкъара бIарчча экономически никъ белгалбар; банковски система, валютни таможенни политика; федеральни бийдала ресурсашта распоряжени теларца координаци яр; обороней экологически яр а тIехьа чулоацаш, федеральни кхерамзлен системей; арахьара бувзамаш массе оагIорахьара вIаштIехьдахар, доалахьен бокъонаш, бахача наьха къахьегама отношенейи социальни Iалашони дешаш арадоахача законашца нийсдар; федеральни налогаш оттаяр; дерригача къаманна лоархIаме дола лардера Iилман тохкамаш делга вIаштIехьдаккхар; транспорта, бувзама системана управлени яр; пачхаьалкхен (Российски Федераце) символаш кийчъяри чIоагIъяри.

Российски Федерацеи цун субъектийи цхьана йолча компетенцех лархIа йиш йолаш да: здравоохранени а нанали берали лорадара система а вIашагIйоллар; просвещенена кулгалдар; историей культурай памятникаш лорадар; Iалама реликтови зонаши заповедникаши; лаьттахи хихи пайда эцара лардаш белгалъяр; культурей искусствой дегIаккхувлар; Российски Федераце цхьацца йолча регионашта къаьстта экологически статусаш юкъейоалаяр; Федераце керда субъекташ хьаярах долча дешашка хьажар.

Цхьана йолча компетенцех лаьрхIа дешаш Российски Федераце къестаду дешаца хьашт долаш йола субъекташ вIаши раьза хилча, тIехьагIа вокх субъекташка хоам а бергболаш.

13. Федераце субъекташ боккъонца шоай лоIамагIа я шоай чухьара гIулакхаш къестадара. Суверенни я уж шоашта тIайийцача компетенце доазонел чухьа. Цар Iаьдалеи управленеи органий гIулакхаш вIаштIехьдоах боахамеи вахареи быта, уклада, навыкий, къаман традицей, кхыдарий башхалонаш теркал а еш.

14. Договора доакъошхоша Федераце къамий - пачхаьалкхений субъектий бокъо лоархI федеральни законодательни инициатива хила а федеративни законопроектех юххьанца шоашта хетараш хьачутела а; шоай территоре тIа дерригa пачхаьалкхен Iаьдал дизза шоашка лоаттаде, федеральни органашка дIаеннача сферашкара дIанийккхача; цар территоре тIа дахача халкъий бокъо я лаьттанна, цун ченашта, хини Iалама кхычеи ресурсашта — цар суверенни бокъоний лард йолча къаман рузкъанна доал де а пайда эца а.

15. Иштта федеральни законодательства инициативана, федеральни законех юххьанца шоашта хетараш хьачутела, шоай суверенни материальни лард йолча лаьттанна, цун ченашта, хини Iалама кхычея ресурсашта доал ден царех пайда эцеи бокъо йолаш йолча Федераце административно - территориальни субъектий, бакъдар аьлча, йиш яц пачхаьалкхен (Лакхехьарча Советий, министерствай, министрий кабинета (Совета), Лакхехьарча суда, кхычар) гIулакх долаш йола органаш вIашагIъехка а хIаьта иштта Конституции конституционни хьисапера кхыйола законодательни акташи тIайие а.

16. Федераце субъекташ финансови шоай мукъагIа хулга Iалашду цар бюджете дIачутелача моттигерча ерригача налогашца, федеральни налогий цхьан даькъаца, федеральни бюджетера Федераце субъекташта хьежадеча ахчащца.

Юкъара федеральни функцеш кхоачашъяра пачхаьалкхенаша — Российски Федераце субъекташа цун бюджете дIачутел цар статусага а хIаьта иштта цар кхоачашъечен шоашта тIайийцачеи полномочешка а хьежжа йола взнос.

17. Федераце субъектий бокъо я, шоай компетенце доазонел чухьа, кхыча пачхаьалкхенашцеи дунен халкъашта юкъерча организацешцеи гIулакхаш леладе.

Российски Федераце къамий - пачхаьалкхений образованеша шоашккара къестаду союзни договорни процессана юкъе шоаш дакъа лацарахи юкъарча федеральни делегацеца цхьана Союзни Договора кулгаш яздарахи дола дош.

III. Федерацеи цун субъектайи Iаьдала органаш

18. Федеративни Договорaца увттаю укх тайпара федеральни Iаьдалеи управленеи органаш: Пачхаьалкхен Совет, Президент, (Правительство), Федеральни (Конституционни) суд. Федеральни Iаьдала органаш вIашагIъювхк Федераце субъектий хьашташи представительствои теркал а еш. Федераце субъектий бокъо я цун столице шоай массазара представительстваш хила.

19. Российски Федераце Пачхаьалкхен Совето чакхдоах законодательни Iаьдал. Из шин палатах латташ хила еза: цхьатарра бокъонаш йолаш йолча Федеральни Советахи Къамий Советахи, цхьабакъда, состава дукхалга диллача цхьатаррарча боараме хиланза яргIоацаш а йоацаш.

20. Российски Федераце Президент ерригача субъектий территоре тIа 5 шера хорж массане а духхьаларча, цхьатаррарча хоржамий бокъон ларда тIа къайлагIа голосовани а еш, территоре тIа эшачарех цун ах совгIа йолча субъектий голосаш хьакхаьчача.

21. Пачхаьалкхен Советии Президенти харжара хоржамаш ду цхьа шу тIехьа е хьалха доахаш.

22. Президент Российски Федераце исполнительски Iаьдала (правительствана) керте а Федеративни Конституце белгалъеш йола полномочеш йолаш а ва.

23. Пачхаьалкхен Совето Президента дIачуяларагIа чIоагIъю правительства структурей состави.

24. Эггара лакхера судебни Iаьдал чакхдоах Федеральни судоустройства Законага хьежжа. Российски Федераце субъекташта юкъера а хIаьта иштта царнеи Федерацеи юкъера а къовсамаш къестадара, Федеративни Договора условеш кхоачашъеча тIахьожам лоаттабара цунна юкъе вIашагIйолл Конституционни коллеги.

25. Российски Федераце субъекташа шоашккара белгалъю пачхаьалкхен Iаьдалеи управленеи органаш, цар цIераш, шоай правови статусага хьежжа (къамий-пачхаьалкхений е административно - территориальни), цу хана хоржамий принцип теркал а еш.

IV. Процедурни положенеш

26. Ер Федеративни Договор ду лаьрххIа цу гIулакха хержача ерригача субъектий полномочни делегацеша.

27. Ер федеративни Договор хаьдда ха йоацаш а Российски Федерацеи цун субъектийн Iаьдала представительни органаша цунна ратификаци яьчул тIехьагIа ________ шера ________ бетта ________ дийнахьа кхоачашде доладеш а да.

28. Кхоачашде дIадоладаь Федеративни Договор Российски Федераце Конституце, Федераце субъектий кхыча федеральни законийи законодательни актайи лард а хинна дIаотта деза.

Федеративни Договор кхоачашде доладаьчул тIехьагIа цун чулоацамга хьежжа нийсъю лелаш йола пачха хьалкхен - правови терминаш, хьаю пачхаьалкхен керда структура.

29. Укх Федеративни Договора статьяш е положенеш юхаяха, хувца е дIакхоачашъе йиш яц Российски Федераце ерригa субъекташ раьза хуле мара.

30. Федеративни Договора юкъедихьа хувцамаши тIатохараши чакхдаха доладара порядоки Федеративни Договора статьяш е полномочеш юхаяхара порядоки ер Федеративни Договор чакхдаха доладара порядок моргаш я.

31. Ер Федеративни Договор юхадаккхара порядок, из чакх ца доахаш соцадара бахьанаш Договора кулгаш яздеча ханна тIаэцаш йолча, духхьал цу гIулакха лаьрхIача положене тIа оттаду.

32. Ер Федеративни Договор хьадийла да цунах хьакхетача кердача субъекташта. Договорах хьакхетарэ факт лаьрхIа йолча Соглашенеца чIоагIъю цу гIулакха Федераце ерригача субъектий барт вIаштIехьбаьннача тIехьагIа.

ПРАВООХРАНИТЕЛЬНИ ОРГАНИИ ГIУЛАКХАШТА КООРДИНАЦИ ЯРА КОМИТЕТ СССР ПРЕЗИДЕНТ ВОЛЧА ВIАШАГIЙОЛЛАРАХ ДОЛА

Советски Социалистически Республикай

Союза Президента Указ

Экономически саботажаца, лечкъорашца, коррупцеца, гражданий вахара, могашала, сийна, эздела, имуществана тIаккхувдарца, кхыча зуламашца лоаттабу къовсам хоадамболлаш чIоагIбанза барг ца хиларах йола СССР халкъа депутатий йиълагIча Съезда решенеш теркал а еш, «Мехкарча хьалех» болча СССР Лакхехьарча Совета 1990 шера 23 ноябрерча соцама 4-ча пунктага хьежжа, аз соцам бу:

1. Правоохранительни органий гIулакхашта координаци яра Комитет Президент волча вIашагIйолла.

2. СССР Президент волча вIашагIъеллача правоохранительни органий гIулакхашта координаци яра Комитета председателалла нов. Голик Юрий Владимирович хьожаве.

3. Комитета составах, цун дешаех, бокъонех, декхарех, гIулакхий порядках йола предложенеш хьачулулга нов. Ю. В. Голика тIадилла.

Советски Социалистически Республикай Союза Президент М. С. ГОРБАЧЕВ.
Москва, Кремль. 1991 ш. 29 январь.

ПРАВОПОРЯДОК IАЛАШЪЕЧЕИ ЗУЛАМАШЦА КЪОВСАМ ЛОАТТАБЕЧЕИ ХАНА МИЛИЦЕИ СССР ГЕРЗАШЦАРЧА НИЗИИ ПОДРАЗДЕЛЕНЕШЕИ ВIАШИ БУВЗАМ ЛОАТТАБАРАХ ДОЛА

Советски Социалистически Республикай

Союза Президента Указ

Гражданашта, правоохранительни органий болхлоштеи военни гIулакхаш тIарча нахаи зуламе тIаккхувдалга а хIаьта иштта бокъонаш телхаеш дола кхытайпа гIулакхаш а тIехьтIехьа кхерамегIа хулаши шерра даржаш латташи хилар теркал а деш, СССР Конституце 127³ статьяй 1-тIа пункт ларде а лаьца, «Мехка экономически общественно - политически вахар лертIадаккхара кхы тIа а гIулакхаш чакхдахарах» долча 1990 шера 24 сентябрерча СССР Законага а «Мехкарча вахара хьалах» болча 1990 шера 23 ноябрерча СССР Лакхехьарча Совета соцамга а хьежжа аз соцам бу:

Улицашкеи общественни моттигашкеи общественни порядок лоаттаяра милицеи СССР Герзашцарча Низий подразделенеи вIаши бувзам лелабелга Iалашдолла СССР чурча гIулакхий Министерстваи СССР оборона Министерстваи, цу гIулакха городашкеи нах бахача пункташкеи цхьана патрулировани йойла, цу даькъе общественноста викалаша дакъа лоацаш рейдаш а еш.

Белгалъяь мероприятеш вIаштIехьйоахачеи чакхйоахачеи хана бокъонца шоаш мадарра кхоачашдолда ССР Союзеи союзни республикайи законодательства дIадехараш.

Советски Социалистически Республикай Союза Президент М. С. ГОРБАЧЕВ.
Москва, Кремль. 1991 ш. 29 январь.

ХОАМ

Нохч - ГIалгIай Республике СССР референдум чакхъяккхара йола Централььни республикански комисси профсоюзий областной Совета здане чу я. Адрес: г. Грозный. Полежаева улица, цIа 16/9, № 6 йола комната. Телефон: 29-25-00.

Гражданаш тIайибу шоаттдеигеи кIиранденгеи дIанийккхача хIара дийнахьа 9 сахьат даьлча денз 18 сахьат даллалца.

РЕСПУБЛИКА ХАЛКЪА БОАХАМА БОЛАР

1990 ШЕРА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ РЕСПУБЛИКА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИ ДЕГIААХАР

(Инстедоалар. Долалур 31 январе арадаьннача «Сердало» тIа).

ЧуIа фусамаши социально-культурни гIишлоши

Наха чуIе цIеноши социально - культурни сфера объекташи хьалъеча 1990 шера пайда ийцар 120,4 миллион сома маьхерча капитальни вложенеех, цар юкъарча капитальни вложеней боарам 27 процент хилар.

Финансироване ерригача источникий чотагIа хьалдаьд 515,6 эзар квадратни метр хула, ялх эзар квартир йола наха чубахара йола квартираш. Уж хул 1989 шера хьалъяьрел 61 процент дукхагIа. Дерригa хьалдаьча цIеноех 70 процент совгIа дола цIенош хьалдаьд бахача наха шоай средствай чотахи паччахьалкхен кредита чотахи.

Наха чубаха цIенош хьалдара планаш кхоачаш ца еш йисай республика моттигерча Советашта чуйоагIа организацеш. «Машинашъеча «Красный молот» завод» яхача производственни объединене, юртбоахама предприятейи организацейи коллективаш. 1989 шерарчул дукхагIа хьалийр соахка больницаш, амбулаторно-поликлиническн учреждениеш, общеобразовательни школаш.

Финансироване ерригача источникий чотагIа хьалийр 6664 дешархочоа моттиг йола общеобразовательни школаш, 490 моттиг йола деша даха ха йоацача берий учрежденеш, сменагIа 2180 унахо тIаэца йишйола амбулаторно - поликлинически учрежденеш, 367 менгий дIаоттабе йишйола больницаш, 1080 моттиг йола клубаш. Цхьабакъда, школаш, деша даха ха йоацача берий учрежденеш, больницаши клубаши хьалъяра план кхоачашъяьяц.

Халкъа образовании культуреи

Республика дешара заведенешка дешаши шоай квалификаци лакхъеши ва 323 эзар саг.

ТIа-тIа школашкара дешархошта йола моттигаш дукхагIа хулаш латташехьа а, массехк сменагIа дешаш ба дешархой. ШоллагIча смене дешаш ва 99, 98 эзар саг е хIара виълагIвола школьник. ХIаьта кхоалагIча смене дешаш ва 3,3 эзар дешархо.

Лакхерча дешара заведенешка дешаш ва 16,5 эзар саг, хIаьта лаьрхIача юкъерча дешара заведенешка дешаш ва 11,9 эзар саг.

Предприятеша (организацеша). вузашца яьча договорашка хьежжа дийнахьарча отделенешка дешаш ба берригача студентех 23 процент бараш. ДIадахача дешара шера хиннaчул 777 студент дукхагIа ва хIанз дешаш, хIаьта лаьрхIача юкъерча дешара заведенешка дешаш бараш 769 дешархой дукхагIа хилар.

Капитальни гIишлош хьалъяр

Финансироване ерригача источникий чотагIа республике болх бе йолаялийтай 284 миллион сома маьха керттера фондаш, уж хул шера планагIа лаьрхIачох 56 процент. Паччахьалкхен заказагIа объекташ болх бе йолаялийтара программа кхоачаш ца еш йисай, царех дукхагIъяраш планагIа болх бе йолаялийта езаш яр 1989 шера. Из иштта доллашехьа материальни, финансови, къахьегама ресурсаш дикка дукха дIахьежаю керда хьалъе йолаяьча гIишлош йолча, царех цхьа дакъа дIахо йодача хана пайда ца эцаш дус. Ший ханнахьа объекташ эксплуатаце дIаялийтара дедезар чакхдаккхац гIишлонхоша а заказчикаша а. Подрядни организацеша гIишлон - подрядни балхаш дара дола договорни декхараш кхоачашдар пускови объекташка къаьстта эсала лел, программагIа цар кхоачашде тIаийца балхаш 77 проценти 83 проценти мара кхоачашдац.

Из иштта доллашехьа юкъера лаьрхIача гIишлонхоша бетта эца алапи 12 процент лакхденнад, хIаьта къахьегама овсарле кхо процент лохъеннай. ГIишлон-монтажни организацеша шоай низаца кхоачашдаьча подрядни балхий боарам 1989 шера хиннaчул 13 процент лохбеннаб, из хиннаб 191,8 миллион сом.

1990 шера капитальни гIишлош хьалъяра пайда ийцаб 451,8 миллион сома маьхерча капитальни вложенеех, царех 31 миллион сомах боахама спосо-багIа пайда ийцаб.

Транспорти бувзами

1990 шера «Чечингавтотранс» территориальни производственни объединене предприятеша дIа-хьа дихьа халкъа боахама мовхьаш хилар 13,8 миллион тонн, цу даькъе яьча договорашка хьежжа дIа-юха дихьараш— 13,3 миллион тонн е 1989 шера дIа-хьа дихьарел 6,4 процент дукхагIа хилар.

Пассажираш дIа-юха бигарах яьча валови доходий юкъара боарам 1990 шера хилар 26,8 миллион сом, 1989 шера хиннaчул 7,4 процент кIезигагIа хилар из. Городашка пассажираш дIа-хьа кхувларах доходаш яра дола госзаказ 101,7 процент кхоачашдаьд. ЛурчогIа хиннaчул яь доходаш 0,7 процент дукхагIа хилар.

1990 шера пассажирски автобусаш балха араювлара коэффициент 0,7, легкови таксомоторий яр 0,73 хилар, 1989 шера хиннар миссел хилар из.

Къулбаседа Кавказа машиннаькъа Грозненски отделене машиннаькъахоша мовхьаш тIадоттара 1990 шера план 99,5 процент кхоачашйир, цу даькъе мехкдаьтта продукташ чуйоттара задани 96,6 процент кхоачаш а еш. Халкъбоахама мовхьаш дIа-хьа кхахьара паччахьалкхен план 98,1 процент кхоачашйир цар. 1990 шера вIашагIа а елла, дIаяхийтай 11,9 эзар деза мовхьаш тIадола поездаш, уж хул лурчогIа хиннарел 0,4 процент кIезигагIа. Царца дIа-юха дихьад 6,5 миллион тонн халкъбоахама мовхьаш. Айхха мовхьаш тIадоттарах кхычахьа пайда эца йишйолаш мукъаялийтар 7,6 эзар вагон, уж 1989 шерарчул дукха хIама ца эшшаш шозза дукхагIа я. Юкъера лаьрхIача дийнахьеи буси йола локомотивай къахьегама овсарле ворхIи ахи процент лакхъеннай, из иштта дале а цу хьокхама задани кхоачашъяьяц. Вагонооборота план 85,6 процент мара кхоачашъяьяц. Предприятеша мовхьаш тIадоттареи тIера Iодахареи балхаш кхоачамболлаш нийса вIаштIехьа ца дахарах машиннаькъа подъездни наькъашка дукха халонаш ла езаш хул предприятешта хьадахкийта тайп-тайпара промышленни мовхьаш, бийдал царга дIа ца кхоачаш, кхачан продукташ потребителашка дIа ца кхоачаш.

Авиационни транспортаца 1990 шера дIадахьийта мовхьаш 1195 тонн хилар, из хул лурчогIа дIадахьийтарел 1,4 процент дукхагIа. ДIа-хьа вигар 399 эзар пассажир.

Бувзама производственно-технически управлене предприятеша 1990 шера бувзама продукце боарама план 100 процент кхоачашъяьй, тарифни доходий план 100,2 процент кхоачашъяьй цар. Бахача наха даь гIулакхаш 10,5 миллион сома маьхa да, уж хул 1989 шера даьрел 1,2 процент дукхагIа. 1990 шера бахача наха оттальй 2,6 эзар телефон.

Арахьара экономически бувзамаш

1990 шера республикерча вурийтта предприяте доазол арахьа дIадахийта товараш 17,6 миллион сома маьха да, цу даькъе паргIата конвертируеми валютах — 5,0 миллион сомах, 1989 шераца нийсдича доазол арахьа еш йола поставкаш 2.4 миллион сома маьха дукхагIа хилар.

Доазол арахьа дIакхухьийтача ерригача продукцех дIакхухьийта машинаши оборудовании 22 процентага кхоачаш кIезигъеннай, 1989 шера хиннар 38 процент йолча.

Доазол арахьа дIакхухьийтача ерригача продукцех бийдален материалашеи дIалоац 64 процент. 1989 шераца нийсдича доазол арахьа дIакхухьийта машинаши оборудовании 35 процент кIезигъеннай.

Республикерча предприятеша поставщикаша договорни декхараш кхоачашдаьд 85,8 процент, цу даькъе машинаши оборудовании дIакхахьийтара дола договорни декхараш 98,9 процент кхоачашдаьд, бийдали материалаши дIакхахьийтара дараш 79,7 процент. Советски Союзо технически новкъостал а деш, доазол арахьа объекташ хьалъеча дIакхухьийтача оборудованеи материалийи хьакъехьара договорни декхараш - 99,9 процент.

Экспортни заданеш кхоачашъяьяц «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене (план кхоачашъяьй 22,1 процент), «Пищемаш» завода (81,5 процент), «Грознефтемаш» завода (71,4 процент).

Нохч - ГIалгIайчен Республике я цхьана болх беш йола ши предприяти. ВIаштIехьъяьккха йоалаш латт кхы а ялхайтта предприяти, цар цхьана болх бергба Японерча, Китаерча, Америкерча, Турцерча, Индерча, кхыча мехкашкарча фирмашцеи организацешцеи.

* * *

1991 шера цхьоалагIча январе республике баха нах хилар 1310,3 эзар саг.

СТАТИСТИКА РЕСПУБЛИКАНСКИ УПРАВЛЕНИ.

Арендана—шерра никъ

ГIУЛАКХАШ ГIАДВУГАШ ДА

ЛурчогIа баьча балха итогех РСФСР Министрий Совета, ВЦСПС карара кара тела ЦIе байракх елар Наурски района «Советская Россия» яхача совхоза коллективана. Иштта дика чакхдаьккхар цо дIадаха шу а. Цхьа миллиони 180 эзари сома цIена пайда хилар боахама.

Цу толамга кхачара доккха новкъостал дир Симченко Нина Алексеевнас кулгалдеча шурий ферма къахьегамхоша. План 2850 килограмм йолаш, хIара кхоабача Iаттагара 4310 килограмм шура яьккхар цар.

Наьха болх мишта вIаштIехьбаьккхаб, иштта овсаре къахьега малагIча таронаша аьттув лу хьожаш, цу ферме хилар тхо укх ден ношка, совхоза парткома секретараца Говоров Андрей Геннадиевичаца цхьана.

Совхоза керттерча складе яхаяр бригадир Нина Алексеевна, концентрированни доакъар да. Укх сахьате хьакхача езаш яр.

— Долле, — йоах Говорова, — ферма цIеча уголокага хьаж вай. Цига сабардерга вай бригадир хьакхаччалца.

Доаркашта, скотникашта салаIара, цар бытовой а культурни а хьалаш кхоачашдара даьча, доккха доацача цIенна хьалхашка урагIъяхийта цIе байракх яр. Соахка баьча балха итогех хьалхара кхо моттиг яьккхача Умарова Зулпай, Исаева Хумиза, Слюсарева Полинай сийна айяь яр из.

ЦIеча уголоке йIайха, сийрда, паргIата яр чухьа. Телевизор, радиоприемник латтар. Истола тIа керда газеташ ухкар. Хоза кийчъяьяр хьайбаш леладерий уголок. Цига дар коллективни, арендагIа кхаш, хьайбаш леладерий къахьетам вIаштIехьбаккхарах, селекционни, зооветеринарни болх чакхбаккхарах, доакъара хьоанал лакхъярах дола тайп - тайпара литература.

Хьож тхо ферма коллектива, хIара сага балха хьокхамаш тIаяздеш йолча графикашка. ДIадахача шера хIара кхоабача Iаттагара эггара дукхагIа — 4819 килограмм шура яьккха Умарова Зулпа яхье юха а хьалха йолаш хьайоагIа укх шера. Бакъда, цул дукха тIехьаюсаш яц Исаева Хумизат а, Слюсарева Полина а, Калинина Мария а.

Цхьан графико хьахьокх хIанз дийнахьеи буси хIара Iаттагара 13,6 килограмм шура йоаккхалга. Из соахка цу хана хиннaчул 4,7 килограмм дукхагIа я. Хьайбаш Iан замалахьа кхабара оттаьча рационагIа хIара Iатта дийнахьа шишша килограмм йол, 20 килограмм мошен 10 килограмм екъен силос, 300 грамм концентраташ, ма молла барда лу.

— ДIаьхий да шо-м. Республика нагахьа долча боахамашка мара деттача доаханна луш йоаца йол, яьккхача шурий хIара килограмма кхычахьа 200 грамм мара ца тела концентраташ бIаь грамм дукхагIа лу оаш-м, — шийга аьлча, Андрей Геннадиевича укх тайпара жоп делар:

— «Шура Iатта метта тIа я», оалаш да. Цу гIулакхага хьежжа, ма дуа лу оаха доакъар. Масала, соахка Iалашдаьд из тха хьайбаех хIараненa лаьрхIа 29,1 центнер доакъара единица!

Цу цифро тхо шекдаьхар. ТIаккха, Андрей Геннадиевича аьлар:

— ГIулакх миштад, аьлча, керттерча даькъе комсаш кхеяра лостам болаш я тха совхоз. ХIаьта доакъара культураш эшачул дукхагIа оаха дIаюв, комсашта дукха доал ца эшача хана — аьхки наха бе болх хургболаш. Цул совгIа, лурчогIа денз ерригa доакъара культураш кхаш леладераша арендагIа дIанийца кхееш а я. Из доацаш дукха доакъар доаккх оаха каналий, наькъий йистошкара буц хьокхаш, комсашта оасар деш. Цу тайпара, тхоашта эшачул шозза а кхозза а дукхагIа кийч а ду.

Иштта тхоайла цхьацца дувцаш тхо латташ, цIеча уголоке хьачуяьлар юкъерча дегIара цхьа кхалсаг.

— Марша доагIалда хьаьший! Шо даьхкалга хеза енай со укхаза. Аз дояркашка доакъар дIадаллалца оаш сабардой, де къамаьл шортта хургда вай, аьнна, — безаме тхога йист а хинна, чуяьлча санна сиха, тхох цхьанне дош алалехьа араяьлар из цIагIара.

— Кхетадаь ма хургдий оаш из мала яр? Иштта я-кх тха Нина Алексеевна. — Цхьа хIама хьа ца деш минут яккха магац цунна, — аьлар Говорова.

Цхьа пхийтта минут яьлча юхаера из.

Оаха шийга даьча хаттараштa жоп луш, иштта дийцар цо, шоай балхах а коллективах а.

— ЛурчогIа тхоай ферме доахан арендагIа леладе хьайийцар оаха. Ийцанзар хьайбай продукцега дIадодар лохде йиш хулийтаргйола таронаш балха юкъе йоацашиш лаьрххIа кийчо ца еши-м.

Лоацца аьлча, арендни подрядагIа болх бе баьлча шура ма хулла дукхагIа яккха, къаьстта а цунга дIадодар лохдергдер хадданза балха юкъедоаладеш къа ца хьийгача, гIулакх хургдоацалга кхетадир наха.

Леладе хьанийцача доаханга диллача, царна доал ду производственни низаш сов доккхий дар. Царех пхелагIа дакъа дIадаьккхача а пайда мара, зе хургдацар. Цудухьа, ферма керда хержача совето, совхоза специалисташа новкъостал а деш, аттестаци йир доярка штa а скотникашта а. Конкурса хьисапе чакхъяьлар из. ТолашагIа бараш бисар ферме, хIаьта коллективера 15 процент нах дIабаха бийзар. Цхьабакъда, цхьа бахьан а нийсденна доярка е скотник балхара дIаваьлча, цун моттиг дIалаца хьалхара аргIа царга хургйолаш, бокъо елар царна.

Хьалха дукха доакъар дIадодар шура яккхарга. Из бахьан долаш лакха бар цун мах. Из лохбара доаханна луча доакъара боарам кIезигбир. Цхьабакъда, хьоаналга диллача, хьайбашта из дуккха пайданегIа хургдолаш хIама дир. Къаьстта теркам тIабахийтар доакъара цехе из кийчдара. Чам тоабара цунах карбомид, патока, кхытайпа хьаьна хIамаш етт хIанз. Лоацца аьлча, цу ерригача эргалонаша ферма болх мел дика тоабаьб гуш да хIанз. ХIаьта наха хьахинна пайда?

Авансах цу фермерча хIара сага бетта 200 сом ахча тийлар соахка. ДIадахача шера цу фермана карагIдаьннaчун хIанз а хоадамболлаш йола итог яьяц. Цхьабакъда, экономисташа хьалхxе яьча итогаша хьахьокх, дIадахача шера ехкача шурах даькккха ахча, хIара сага беттa доагIар юкъера лаьрхIача 400 сомага кхоачаш хилийта а, совхозагара лурчогIа хьанийца хинна ссуда танха а кхоачамболаш хургдолга.

Иштта пайда баьб цу боахама а къахьегамхошта а кхаш, хьайбаш леладара болх арендни подрядагIа вIаштIехьбаккхаро.

М. ХАМАТХАНОВ.

ЛерттIа болх бу

«Чечингагропромстрой» производственни объединенена чуйоагIача Плиев Аьхмад керте латтача Грозненски автотранспортни предприяте водителаша шоай дерригача технико - экономически хьокхамий январь бетта план ханал хьалха кхоачашъяьй. ПланагIа лаьрхIачул совгIа дIа-хьа дихьад цар бIаьш тоннаш халкъбоахама мовхьаш.

Укх тIеххьарча шерашка массаза а иштта дика болх беш хьайоагIа АТП коллектив. ДIадахача шера паччахьалкхен планал совгIа дIа-хьа дихьар 8300 тонн халкъбоахама мовхьаш. ХIаьта заданел тIех яьй цхьа миллиони 232 эзари тонно-километраш. Балхага дIабода мах лохбарах, бензин, дизельни доагор, электроэнерги кхоярах паччахьалкхенна пайда бара шера задани кхозза совгIа тIеххкхоачаш а яь, баь пайда 141 эзар сом хилар. Планал тIех баь пайда 130 эзар гаргга сом да. Къахьегама овсарле планагIа лаьрхIачул 21 процент лакхйир автотранспортни предприяте водителаша.

Шоай декхараш даим цIена кхоачашду бригадаш кIезига яц автотранспортни предприяте. Цар цIераш йоахаш АТП кулгалхочо эггара хьалха белгалъяьхар Садулаев Сайд-Iали, Дашкуев Ваха керте латтача бригадай коллективаш. Цар эггара хьалха рапорт делар укх шера январь бетта задани кхоачашъярах.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Грозненски шоллагIча мебельни фабрика шоллагIча цехе кIезнга бац шоай декхараш массаза а цIена кхоачашдеш, хадданза яхье хьалха латташ бола производственникаш. Царех цаI я обойщица Р. Хакимова. Ше укхаза болх беш йолча кхойтта шера хьинаре къахьегарца ший новкъосташта хьокхам телаш хьайоагIарех я из. Къахьегама ветеран яха сийлен цIи еннай цунна. Шоай цехе меттел фабрике а эггара дикагIйола кагирхой хьехамча лоархIаш я из.

СУРТА ТIА: обойщица Р. Хакимова.

И. ПЛИЕВА сурт.

ТЕХНИКА КИЙЧЪЕШ

БIаьсти гарга я

БIаьстан кхашкарча балхашта 29 трактор, тIехьаювза инвентарь кийчъе езаш ба Ачхой - Мартановски района «Новосельский» совхоза къахьегамхой.

Из лоархIаме болх соахка октябрь бетта дIаболабир укхаза. Эггара хьалха йоакхо йир ремонтникашта лерттIа къахьегама хьалаш вIаштIехьдахара. Дика тоайир мастерске помещени, отоплени, станокаш. Хьалха еза оатхалаш кулгашца хьал а нийеш дIакхахьа езаш хулар механизатораш. ХIанз из болх кран-балка новкъосталца бу. Цу гIулакхаша вIаштIехьдоалийт хIанз мастерске къахьегарий шоаш дер сиха а дика а де. Масала, хIанзле 22 трактор тоаяьй, кийчон мугIаре дIаоттаяьй ерригa а хIана яц, аьнна, йола тIехьаювза инвентарь. ХIаьта ерригa техника 15 феврале кийчон мугIаре дIаоттае дош деннад цу совхоза ремонтникаша.

* * *

Берригa шоай теркам техника тоаяра тIабахийта къахьегаш ба хIанз Ачхой-Мартановски района «Орджоникидзевский» совхоза механизатораш. ХIаьта бIаьстан кхашкара балхаш де ха хьатIанхачалехьа де дезаш дукха да: план-графикагIа тоае езаш я 28 трактор, ялат чуэцаш йола йиъ комбайн, ерригa тIехьаювза инвентарь.

Тхо механически мастерске долаш, йиъ трактор латтар цига тоаеш. Мастерске заведующе Магомадов Iабдул-ВахIида яхачох, кхашкарча балхашта хIанзле 18 трактор, ерригa тIехьаювза инвентарь, ялат чуэцаш йола комбайнаш кийчъяьй.

Кхы а дукхагIа балхаш де йиш хургьяр, нагахьа санна ма эшша запасной оатхалаш яларе. Тоъаш яц, масала, топливни насосаш, коленвалаш. Яц уж кхыметтел совхоз Iалашъе езача района ремонтно - технически предприяте складашка а. Из бахьан долаш, эша оатхалаш базар ечаргара ийе езаш хул механизатораш шоай ахчах.

Иштта хала доллаше а бIаьстан кхашкарча балхашта ма хулла дикагIа кийчо е гIерташ, шоай низ дIакхоачар ду совхоза къахьегамхоша. Къаьстта дика къахьег Асхабова, Мутузова, Магомадова кулгалдеча ремонтникий звеноша. ХIара звеноца пхиппха саг ва. Царех хIаравар шоай балха говзанча а ва. Цудухьа тешаме ду цар шоаш хьадер.

ХIаьта мехмастерске къахьегамхошта юкъе къаьстта белгалваккха воагIа токарь Исаев Дербиш, сварщик Алиев Шалавди, слесарь Батаев Анзор. Балха норма тIеххкхоачаш ца еш ди дIадахийтац цар.

Массарел хьалха шоай тракторaш тоайир механизатораша Исаев Мовлдеи Исаев Исламеи.

В. КУРБАНОВ.

Зулама никъ бийхкар

Цхьа шу а дацар А. Самохвалов тха автоколонне слесаралла балха этта. Хьинаре къахьега волавеннача къоначa болхлочоа раьза бар цун бригадера новкъостий а предприяте кулгалхой а. Цхьабакъда, цIаьхха цунах даьннача гIалатах уголовни бехктокхаме эзар А. Самохвалов. Се цун общественни защитник хиннадаь аз дикка техкай цун зуламах лаьца вIашагIъелла судебни материалаш. 1990 шера август бетташе Саратовски областе волча хана цига ялх аккумулятори мотоцикла поршнеши ийцай цо. Уж Грозне базар тIа йохка эттав. Цхьабакъда, ши аккумулятор ехкачул тIехьагIа милице болхлоша лаьцав спекулянт. Ехкача аккумуляторех 104 сом пайда баьннаб цунна, хIаьта берригa пайда 280 сом хила безаш бар. Сов доккха ахча деце а, боккхача боараме яь спекуляци я, аьнна, уголовни бехктокхаме озара кхоачамболаш да из. Старопромысловски РОВД болхлоша кийч а даь, халкъа суде дIачуделар из уголовни дело. Дош дийцар Ленински района халкъа суде. Ала деза, халкъа судахо Ибрагимова председатель хиннача судо яь вaIад чIоагIа яле а, нийса я аьнна. Самохвалова даьр зулам да, цхьабакъда, судо теркалдир цун нана, I-гIча группа инвалид а йолаш, дегI дIалаьца метта уллаш йолга, кастта бер хила дезаш къона сесаг йолга. Из воацар кхы кхоаччара гаргара саг вац цар. Цудухьа автоколонна коллективо Самохвалов набахта чу ма волла, аьнна даь дехар тIа а нийца чувалла ха тоханзар, 5000 сома гIод тохарца кIалхарваьлар зIамсаг.

Х. БЕРСАНУКАЕВ,
1436 автоколонна юрисконсультант.

АТТА ДЕЦЕ А...

Атта дац хIанз гIишлош еча организацешта, тIехьаюс уж. Керттерча даькъе из дувзаденна да материалаши механизмаши тоъаш йоацаш хиларца. Дале а, цу организацешта юкъе йолаш я халонаш эша а еш, къахьегама толамаш доахараш а. Царех цаI — Сунженски ХРСУ.

Соахка района центрера Колхозная яхеи Щорса цIерагIеи улицаш тоаьйй цун коллективо, йиъ-йиъ квартира чуйола шиъ цIа хьалдаьд.

— Цул совгIа, Галашкареи Орджоникидзевская яхача станицереи массехк школана ремонт яьй оаха, — аьлар ХРСУ кулгалхочо Акиев Зубайрас. — Раьза болаш дIаийцар тха болх цу школай хьехархошеи дешархошеи. ХIанз кердача шин цIен лардаш йохкаш я тха коллектив.

Шоай декхарех тIехдика лоархIабеш бола болхлой кIезига бац укхаза. Царех дувцаш хилча эггара хьалха цIераш яха еза дахчан пхьарий Чаниев Хизира, Фаргиев Руслана, штукатурий Албакова Аьсета, Аушева Долотхана, кхычар.

К. БОЖАЕВ.

Къайла хиннар

Массе метте къайленаш хинна зама дIаялар бахьан долаш Красноярско-26 — иштта оал хIанз укх сахьате географически карта тIа йоацача городах — шин наIараш хьайийлай... журналисташта. ТIаккха мишта ях къайлагIара городи циггача улла горно - химически комбинати?

Мехка ядерни герзаш кIезигдарах кIезигагIа эш укхаза доаккхаш дола ядерни доагор а.

Кхо шу хьалхагIа производствана конверси яра программа оттаьяр. Цун керттерча пунктех цаI яр — из доагор доаккха завод хьалъелга. Цига юха а тоадеи эшача дIадахийтеи йиш хургьяр реакторашка болх баь даьнна, чIоагIа эшаш йола дуккха хIамаш шийх яхкийса дола ядерни доагор. ТIаккха лаьттагIара из хьалдоахаш йола промышленность хадданза из даханза яргйоацаш хургьяцар. Цу тайппара, кIезига хургдацар кходеш дола рузкъа, гонахьара Iалам ца толхадеш дусаргдар, хьадоахаш дола доагор кIезигдарца цхьана кIезиглуча болхлой балхий проблема къоастаергьяр. ХIаьта а хьалбе болабаь хинна гIирс — РТ-2, ах шу хьалхагIа «соцабир».

Хьалбе болабаь кхы цхьаькха гIирс а бар укхаза, хIаьта цунца дувзаденна а кIезига хаттараш увттац тахан. Радиоактивни коача отходаш кIоаргга лаьтта кIал ехка дIахьулае лаьрхIа бар из юххьанца. Уж дIаувзара Енисейна кIалгIолла лаьрххIа тоннель яьккхар. Цхьабакъда, баха нах чIоагIа духьалбовлар бахьан долаш из гIирс а дIакъайлаб. ТIаккха, дуккха миллионаш рузкъа дIа а дахийта хьалбе болабаьча гIирс са фу де деза? Цу хаттара хIанз укх сахьате жоп доацаш да.

Конверсега хьежжа арахеца кийчлуш я комбинат къаьстта цIена, микроэлектроникана, вычислительни техникана хиланза яргйоаца веществаш. Сийрда бесаш дола металлаш хьадеча Красноярски заводаца цхьана хьалъяьй къаьстта цIена моакхаз хьабу предприяти. Химикаша айхха цхьана гIулакхаш леладу Малхбоален СибарегIарча хьу чакхйоахача предприятешца. Цар хьалхадаьккхад целлюлоза кIайяра хиланза яргйоаца водорода перекись арахеца мощносташ хьаелга. ХIанзалца пайда эцаш лелаю хлор экологически зене а гонахьарча Iалама кхераме а я.

Горно - химически комбината балха тIа кердадар — халкъа эша товараш арахецалга. Укхаза вIаштIехьдаьккхад «Россвет» яхача телевизорий электронни маьженаш вIашагIйохкалгеи шура чулоаттае йоккхий емкосташ арахецалгеи.

Юкъарчал доаццаш яьча вaIадагIа йохк комбинато ерригa маьрша продукци.

СУРТА ТIА: шурий емкосташ арахеца цех.
В. МЕДВЕДЕВА сурт.
(ТАСС фотохроника).

САРАТОВ. СССР-е бахача немцийн проблемаша теркам тIаэзаб Германерча тележурналистий. Саратовски областе баьхка хилар уж. ТIема шерашка сталински режимо мехкахбаьхачара — СибарегIара а Казахстанера а — цIакхаьчаб укхаза шовзткъа совгIа эзар саг советски немций. Царгара интервьюш нийю корреспонденташа, цар вахарах кинокадраш йоах. Из фильм гойтаргда Германе.

СУРТА ТIА: Казахстанера Маркс яхача городе цIабаьхкача немций кхалнахагара интервью эцаш ва корреспондент Дирк Зогер.

Ю. НАБАТОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

НАХА ЛОАРХIАШ...

Лазаро саготдича, эггара хьалха вай оарцагIа вех лор. Цо шийн кIаьдача кулгашца, дег тIара доагIача дIайхача дешашца дужаду унахочун лазар.

Шоай декхараш цIена кхоачащдеш хиларца белгалбаьнна лораш кIезига бац Сунженски района больницашка.

Деша ягIача хана а лорий болх безаш яр Хашиева Рая. Цудухьа, юкъера школа чакхъяьккхача Грозненски медицински училище, медицински йижарий кийчбеча отделене деша йода Хашиева Рая. Училище дешаш йолча хана, дика дешарал совгIа, общественни болх лелабеча хьинаре дакъа лоацаш яр Рая, — яхаш дувц цунца деша баьгIача мехкараша.

Эзари ийсбIаьи дезткъеи шоаллагIача шера, училища дийша йистеяьккхача ше яхача Галашкарча юртарча больнице, терапевтически отделене болх бе хьожайир из. Дукха ха ялалехьа больница коллективе шийн балхах кхеташ а дика болх беш а хиларах белгалъяьлар из. Раяйна баркал оалаш, ловцаш доахаш дIаух цо дарба деш хинна нах.

БархI шу чакхдаьннад Раяс Галашкарча больнице болх бу. Цу юкъа дуккхеча наха дарба даьд цо шийн кулгашца а дегчура доагIача хозача дешашца а.

Таханарча дийнахьа Сунженски районе тоъаш вац шовзткъа совгIа лор. Цудухьа Раяс лаьрхIар цхьаькха чIоагIа эшаш а беххтокхаме а йола говзал караерзае. Кхаь бетта Грозне дега кардиограмма увттаерий курсашка хьожайир из. ДIадахача шерашка Галашкара нах районни больнице аха безаш хулар дега кизга оттадайта. ХIанз шоай юртарча больнице баха мара безац цу гIулакха.

Коллективе сий деш, лоархIаш я Рая. Вай заманхочунна эшаш мел дола эздий гIулакхаш шийца хиларца белгалъяьннай из наха.

Л. БЕКОВА.

СССР Паччахьалкхен банкагара

1991 шера 50 а 100 а сом долаш СССР Паччахьалкхен банка ахчан билеташ

л е л а а р а х е ц а р а х

1991 шера 23 январе денз леларгдолаш арахец 1991 шерарча образецах дола 50 а 100 а сома СССР Паччахьалкхен банка билеташ.

50 а 100 а сома СССР Паччахьалкхен банка билеташ каьхата тIа кепатеха а цхьан оагIоракьа В. И. Ленина портрета (барельефа) сурт дола хин знак тIалаттаж шера кIай чIегилг, сехьа оагIоракьа — готтига кIай чIегилг йолаш а да.

100, 50 сома билетий хьалхашкахьарча оагIо тIа йоазув да: «СССР Паччахьалкхен банка билет». «Банковски билеташ Iалашду дошоца, безача маьха металлашца, Паччахьалкхен банка кхыча активашца». Билета лакхе а лохе а — дуккха бесаш дола бардюраш. ТIехьашкахьарча оагIо тIа билет масса сома да хьахьокхаш союзни республикай меттала даь йоазош да, «СССР Паччахьалкхен банка билеташта меттел кхыдараш хьадича законагIа бехк бу» аьнна, сери алапашца а оттаяь, билета цхьатарра шиъ номер я хIара яр ворхI знаках латташ.

СУРТА ТIА: 50 сом долча ахчан хьалхашкара а тIехьашкара а оагIонаш.

СССР Паччахьалкхен банка 100 сома билета тIа дукхагIбар мора-сийна бос ба. Билета хьалхашкахьарча оагIо тIа гойташ да: аьрда оагIорахьа мора бос а болаш В. И. Ленина портрет (барельеф), цунна кIал орнаментальни сурт да, юккъерча даькъа тIа — орнаментальни кепара оттадаь сийна бос бола СССР Паччахьалкхен герб, «100» цифраши «бIаь сом» аьнна даь йоазуви, лохе аьтта оагIорахьа кIайча чIегилга кIалхьагIарча даькъа тIа оттаьйй тов беса «1991» яхен розетка чу а латташ сийна бос бола «100» яхен цифраш.

ТIехьашкахьарча оагIо тIа хьагайтад мора бос бола Московски Кремла сурт, лакхе аьрдеи аьттеи оагIорахьа «100» цифраш латт йоккхий йоацача сийнача беса розеткашка, сийнача беса «СССР» яха алапаш, юккъе — сийнача беса йоккхача розетка чу «100» цифр, морача беса «бIаь сом» аьнна йоазув, цунна кIал-сигала беса «100» цифр, аьрда оагIорахьа шеррача кIайча чIегилга даькъа тIа дукха оесащ долча розетка чу «100» цифр.

СУРТА ТIА: 100 сом долча ахчан хьалхашкара а тIехьашкара а оагIонаш.

СССР Паччахьалкхен банка 50 сома билета тIа дукхагIбар мора-баьццара бос ба. Билета хьалхашкахьарча оагIо тIа хьагайтад: аьрда оагIорахьа — морача беса В. И. Ленина портрет (барельеф), юккъерча даькъа тIа — орнаментальни кепара цIе-мора беса СССР Паччахьалкхен герб, «50» цифр а «шовзткъе итт сом» аьнна даь йоазув а, лохе — «50» аьнна ши цифр, билета аьтта оагIорахьа шеррача кIайча чIегилга лохерча даькъа тIа оттаьйй баьццарча беса «1991» а розетка чу цIе-мора беса «50» а цифраш.

ТIехьашкахьарча оагIо тIа хьагайтад: орнаментальни графически кепара гергача гома чу доалла Московски Кремла сурт, гома лакхе — «СССР» яха алапаш, лохе — «50» цифр, гома кIал — «шовзткъе итт сом» аьнна даь йоазув, билета аьрда оагIорахьа шеррача кIайча чIегилга лохерча даькъа тIа дукха бесаш долча розетка чу латт «50» цифр.

ХIанз лелаш йолча ахчан знакашта нийсса уж белгалдаь ахчан билеташ маьхий деррригача тайпашта лаьрхIа шоай маьхах цхьаккха духьале йоацаш дIачуийде декхарийла я печчахьалкхен, кооперативни, общественни предприятеш, учрежденеш, организацеш, колхозаш, къаьст-къаьста нах, хIаьта ишта текущи, расчетни счеташ тIа, вкладашка дилла, аккредитовашта, дIадахьийта банкий учрежденеши бувзама министерства предприятеши.

ТЕЛЕПРОГРАММА

2 ФЕВРАЛЬ, ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — «Ты промчи меня, зима». ДIалокх Л. Рюминас. 7.00 — Мультфильм. 7.15 — Массанена йола спорт. 7.30 — Ритмически гимнастика. 8.00 — Iуйрийнара самукъадоаккха программа. 8.30 — Вай беш. 9.00 — ТСН. 9.15 — Фильма - концерта премьера «Кыз Бурак». 9.40 — Мультфильмаш. 10.10 — «Дош». Литературно-художественни программа. 11.55 — Я. Фрида фильмаш. «Вольный ветер». 1, 2-гIеи сереш. 14.00 — Премьера научно-популярного фильма «Ландшафты земли». 4-гIа сери — «Тропические леса». 15.00 — ТСН. 15.15 — «Бурда моден» гойт... 15.45 — ЛагIаш. 17.00 — Фаьлгийи томашийнача хIамайн дунен тIа. Художественни фильм. «Дошув боабашк». (Польша). 18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама. 18.45 — «Седовласый рок-н-ролл». Музыкальни фильм. 19.40 — Студия «ТФ». Художественни фильма премьера «Меланхолический вальс». 21.00 — Ха. 21.45 — Студия «ТФ». Конкурс студии «ТФ» подведение итогов 1990 г. Телекино бовзаш болча актерашца вIашагIкхетар. «Режиссер-зритель». Мультфильма премьера «НиI пена чу». 23.45 — ТСН. 00.00 — Студия «ТФ». 00.40 — Халхараш, халхараш, халхараш. 1.10 — «Золотая мина». Художественни фильм. 1-ра сери. 2.15 — А. Барыкинен «Карнавал» яхача группаи концерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика. 8.15 — РСФСР музыкальни фольклора концерт. 9.00 — Русская речь. 9.30 — Союзни республикай кинопублицистика. Документальни фильма премьера. «Прутский меридиан», Тахanарча Молдовех лаьца. 10.00 — «Содружество» яха видеоканал. 13.30 — Российски ТВ программа. «Плюс одиннадцать». 17.00 — Передачай программа. 17.03 — Музыкальни открытка. 17.10 — «Панорама» яха информационно - публицистически программа. 18.10 — «Величие духа». Идриса Базоркина 80 шу дизарца. 1-ра дакъа (Юхахьокхар). 19.45 — Парламентский вестник России. 20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! 20.15 — Волейбол. СССР. чемпионат. Кхалнах. ЦСКА — «Уралочка». (г. Свердловск). 21.00 — Ха. 21.45 — «Ханума». Фильм-спектакль. 00.05 — «Агриппина Ваганова». Фильм-концерт.

3 ФЕВРАЛЬ, КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — ТСН. 8.15 — Ритмически гимнастика. 8.45 — «Спортлото» тираж. 9.00 — Iуррехьа. 10.00 — Даьхен ха тIа. 11.00 — Iуйрийнара самукъадоаккха программа. 11.30 — Путешественникий клуб. 12.50 — Юртара сахьат. 13.50 — Хоккей. СССР чемпионат. ЦСКА — «Динамо» (Москва). 2, 3-гIеи периодаш. 15.15 — ТСН. 15.30 — Унахцlено. 16.00 — М. Горьке цIерагIча киностуде 75 шу дизарца. Художественни фильм. «Бесприданница» (1936 ш.). 17.25 — Хьайна новкъостал де. 18.10 — «Уолта Диснея гойт...». 19.00 — Мультфильма премьера «Проклятая книга». 21.00 — Ха. 21.45 — «Аркадий Арканов доттагIашцеи доттагIашта лаьрхIаи». 00.05 ТСН. 00.20 — «Музыкальни лифт». 1.20 — «Золотая мина». Художественни фильм. 2-гIа сери. 2.30 — «Новогодний детектив». Хореографически шутка.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е дIаоттаI 8.20 — «Экрана тIа 01 служба». Пожарни безопасностах лаьца. 8.45 — ДIалокх Вера Прокушевас. 9.00 — «Слепые дожди». Документальни фильм. 9.30 — Российски ТВ программа «Плюс одиннадцать». 13.00 — Хоккей. СССР чемпионат. ЦСКА — «Динамо» (Москва). 1-ра период. 13.40 — «Травиата» Краснодарски опереи балетаи театра спектакль. 15.35 — «Азе оаз». Эстрадно-развлекательни программа. 17.00 — Передачай программа. 17.03 — Музыкальни открыткаш. 17.13 — «Расскажи сказку, доктор». Фильм. 17.30 — «Величие духа». Базоркина Идриса 80 шу дизарца. 2-гIа дакъа. 19.00 — Шун дехарца! Концерт (гIалгIай меттала). 19.30 — Мультфильмаш. 19.55 — Коллаж. 20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! 20.15 — РСФСР городий студеш. «Вай кIезига дувц говзанчех» (Тула). 21.00 — Ха. 21.45 — Авторски телевидени. 23.45 — Борис Штоколова концерташка. 00.20 — «Джаз... джаз... джаз...». Джаз локхача 1-ча Всероссийски конкурсах.

4 ФЕВРАЛЬ, ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — Iуйре (120+30). 9.00 — Экономически обозрени «Контакт». 9.15 — Мультфильмаш. 9.45 — «Ошибка резидента». Художественни фильм. 1-ра дакъа. «По старой легенде». 2-гIа дакъа. «Возвращение Бекаса». 12.00 — ТСН. 12.15 — ДIалокх Е. Шаврина. «Мгновения...». 15.00 — ТСН. 15.15 — «Города йистера больница». Художественни фильм. 15-гIа сери. 16.15 — В. Лютославски. Скрипкаиеи фортепианоиеи лаьрхIа парти. 16.30 — «Приватизация?». НПО дикагIа пайда лургбола наькъаш лахарах «Элма». Зеленоград. 17.00 — Берий сахьат (французски меттала урокаца). 18.00 — Экономически обозрени «Контакт». 18.15 — Документальни фильма премьера. «Примирение через границы». Фильм 1. «Волга, Волга, ты свободна». 19.00 — Поэзе миноташ. 19.05 — Ялх сери йолча художественни фильма премьера. «Гэгмен». 1-ра сери. «Бродяга». ТВ. Чехо-Словаки. (Братислава), «Оиофильм» (Мюнхен). 19.35 — М. Горьке цIерагIча киностуде 75 шу дизарца. Художественни фильм. «Судьба резидента». 1-ра сери. 21.00 — Ха. 21.45 — Ковент-гарден театра спектакль. «Сказки Гофмана». Ж. Оффенбаха музыка. 00.30 — ТСН. 00.45 — «Лоалахой. Художественни фильм. 1.50 — Документальни фильмаш.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика. 8.15 — Документальни фильм. 8.35, 9.35 — Истори. 9 класс. 9.05 — Итальянски мотт. 10.05 — «Бурда моден» гойт... 11.35, 11.40 — Биологи. 7 класс. 10.55 — ЭрудиIашта йола разминка. 12.00 — Художественни фильм «Марк Твен против...». 13.10 — Документальни фильма премьера. «Я так решил, и это я исполню». 13.40 — ДIалокх Гегам Григоряна. 14.30 — «Планета». Дунен халкъашта юкъера панорама. 17.10 — Передачай программа. 17.15 — Кинопрограмма. 18.05 — Коартол лелайир: проблемаши лехамаши. 18.30 — Музыкальни открыткаш. 18.40 — Киножурнал. 18.50 — ИПП. 19.30 — Шун дехарца. Концерт (гIалгIай меттала). 20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! 20.15 — Вертикаль. «Пусть бьют меня... сильнее буду». А. Жербак. Документальни фильм. 21.00 — Ха. 21.45 — «Летное происшествие». Художественни фильм. 1-ра сери. 22.55 — М. Цветаевай поэзи. 23.40 — «Я печаль твоя, анахит». Документальни фильм.

5 ФЕВРАЛЬ, ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — Iуйре (120+30). 9.00 — Актуальни репортаж. 9.15 — Мультфильм. 9.35 — Берий сахьат (французски меттала урокаца). 10.35 — «Судьба резидента». Художественни фильм. 1-ра сери. 12.00 — ТСН. 12.15 — ЗIамига концерт. 15.00 — ТСН. 15.15 — «Города йистера больница». Художественни фильм. 16-гIа сери. 16.15 — «1991 — Моцарта шу». Квинтет ми бемоль мажор. 16.35 — «Жизнь для книги». (И. Д. Сытин). Научно-популярни фильм. 16.55 — Чемпионаца цхьана. 17.10 — Мультфильм. 17.15 — Берий музыкальни клуб. 18.00 — Документальни фильм. «Примирение через границы». Фильм 11. «Игры диктаторов». 18.50 — «Я вас любил». А. С. Пушкина стихаш. 19.20 — Художественни фильм. «Гэгмен». 2-гIа сери. «Гэгстоун». 19.50 — Художественни фильм. «Судьба резидента». 2-гIа сери. 21.00 — Ха. 21.45 — «ВИД-о» гойт: «Поле чудес». 22.30 — «Дош» яха литературно - художественни программа. «Фиалки по средам, или Мифы соцреализма». 23.25 — «Джаз в кармане. Владимир Чекасин». Фильм-концерт. 00.25 — ТСН. 00.40 — «Сватовство гусара». Художественни фильм. 1.50 — «Монологи о Юрии Гуляеве». Телефильм.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика. 8.15 — «Глаголь добро...». Научно-популярный фильм. 8.35, 9.35 — Физика. 11 класс. 9.05 — Французски мотт. 1-ра шу. 10.05 — Французски мотт. 2-гIа шу. 10.35, 11.40 — Биологи. 6 класс. 10.55 — «Из истории вечной идеи» (Томас Мор). 12.00 — «Азе оаз». 2-гIа дакъа. 13.30 — «Летное происшествие». Художественни фильм. 1-ра сери. 14.40 — Ритмически гимнастика. 15.10 — П. И. Чайковски цIерагIча Паччахьалкхен консерваторе студентий хора концерт. 2-гIа передача. 15.30 — «Мятежный князь». Научно-популярний фильм. 17.10 — Передачай программа. 17.15 — «Частушки XX века». Документальни фильм. 18.25 — Музыкальни открыткаш. 18.35 — Фильм-реклама. 18.45 — ИПП. 19.25 — Шуна, юьртан бахаман болхлой. Концерт (нохчий меттала). 20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! 20.15 — «Бизнес по-индийски». 21.00 — Ха. 21.45 — «Летное происшествие». Художественни фильм. 2-гIа сери. 22.50 — «Трансплантация души». Документальни фильм.

6 ФЕВРАЛЬ, КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — Iуйре (120+30). 9.00 — Деловой курьер. 9.15 — «Дош» яха литературно - художественни программа. «Фиалки по средам, или Мифы соцреализма». 10.10 — Мультфильм. 10.50 — «Судьба резидента». Художественни фильм. 2-гIа сери. 12.00 — ТСН. 12.15 — «Я вас любил». А. С. Пушкина стихаш. 15.00 — ТСН. 15.15 — «Города йистера больница». Художественни фильм. 17-гIа сери. 16.15 — «Кыз бурак». Фильм-концерт. 16.45 — Берий сахьат (английски меттала урокаца). 17.45 — Поэзе миноташ. А. Пшеничный. 17.55 — Документальни фильм. «Примирение через границы». Фильм 13-й. «Родина, где ты?». 18.55 — Художественни фильм. «Гэгмен». 3-гIа сери. «Звезда». 19.25 — Художественни фильма премьера. «Ай лав ю, Петрович!». 21.00 — Ха. 21.45 — А. С. Пушкин. «Повести Белкина». Телеспектакла премьера. «Гробовщик». 22.25 — Н. Бабкинаи «Эрсий илли» яхача ансамблаи кхоллама сайре. 00.40 — ТСН. 00.55 — «Портрет в долг». Документальни фильм. 1.15 — «Арбатский мотив». Художественни фильм. 1-ра сери. «Старый дом».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика. 8.15 — «Владимир Соловьев». «По поводу последних событий...». Научно - популярни фильм. 8.35, 9.35 — Физика. 9 класс. 9.05 — Немецки мотт. 1-ра шу. 10.05 — Немецки мотт. 2-гIа шу. 10.35, 11.40 — Литература. 7 класс. 11.05 — Здоровье. 12.10 — РСФСР городий телестудеш. «Мы редко говорим о мастерах». (Тула). 12.55 — Документальни фильма премьера. «Все сбылось...». 13.25 — «Летное происшествие». Художественни фильм. 2-гIа сери. 14.30 — Музыкальный абонемент. Презентация Российского национального симфонического оркестра в Большом зале консерватории. Передача 1. 15.30 — РСФСР городий телестудеш. «Фактор». (Пятигорск). 17.20 — Передачай программа. 17.23 — Телефильм «Зурманч» (нохчий меттала). 17.50 — Музыкальни открыткаш. 18.00 — НГIР Гостелерадио ансамбла концерт. 18.30 — Фильм-реклама. 18.35 — ИПП. 19.15 — «Ставка на делового человека». (Проблемы обслуживания нефтяников и газовиков). 20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! 20.15 — Если вам за... 21.00 — Ха. 21.45 — РСФСР Верховни Совета сессе. 22.15 — ДIалокх В. Крайнов (фортепиано). 22.55 — Футбол. ДоттагIлен вIашагIкхетар. Сборни Шотланди — сборни СССР. Шотландера трансляци.

7 ФЕВРАЛЬ, ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — Iуйре (120+30). 9.00 — МВД сводкаех. 9.15 — Берий сахьат (английски меттала урокаца). 10.15 — Мультфильм. 10.25 — «Ай лав ю, Петрович!». Художественни фильм. 12.00 — ТСН. 12.15 — Берий музыкальни клуб. 15.00 — ТСН. 15.15 — «Города йистера больница». Художественни фильм, 18, 19-гIеи. 17.15 — С. С. Прокофьев ваь 100 шу дизарца. ДIалокх П. Коган кулгалдеча МГСО. 18.10 — ...16 шу даьннеи боккхагIеи. 18.55 — Художественни фильм. «Гэгмен». 4-гIа сери. «Полицейски». 19.25 — Художественни фильм. «Когда деревья были большими». (1961 ш.). 21.00 — Ха. 21.45 — МВД сводкаех. 22.00 — «ВИД-о» гойт»: «Музыкальная азбука России». 23.00 — Под знаком «Пи». Перерыв йолча хана (00.00) — ТСН. 00.45 — «Френовские тропинки» яхача циклера «Охранная грамота». 1.20 — «Арбатский мотив». Художественни фильм. 2-гIа сери. «Наследство».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика. 8.15 — «Солнечный пленник». Научно - популярни фильм. 8.35, 9.35 — Природоведени. 5 класс. 8.55, 9.55 — «Очень маленькие трагедии». Научно-популярний фильм. 9.05 — Испански мотт. 1-ра шу. 10.05 — Испански мотт. 2-гIа шу. 10.35 — Биологи. 8 класс. 11.05 — Вивлиофика 2-гIа передача. 11.35 — «Сары-Челекский биосферный заповедник». Документальни фильм. 11.55 — Лыжный спорт. Чемпионат мира. 30 км. МаIанах. Италера трансляци. 14.30 — Ритмически гимнастика. 15.00 — «Кот в сапогах». Фильм-спектакль немецки Паччахьалкхен драматически театра. (Берлин). 17.35 — Передачай программа. 17.40 — Телефильм. 17.50 — Музыкальни открыткаш. 18.00 — Разный подход к одной проблеме. (О проблемах развития сети крестьянских хозяйств). 19.00 — Киножурнал. 19.10 — ИПП. 19.50 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! 20.00 — Дагалоацаман баркаллин совгIат (нохчий меттала). 21.00 — Ха. 21.45 — РСФСР Верховни Совета сессе. 23.45 — Иллюзион. «Пышка». Художественни фильм. (1934 ш.).

8 ФЕВРАЛЬ, ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — Iуйре (120+30). 9.00 — Мультфильм. 9.20 — Дж. Гершвин. Симфоническая картина «Порги Бесс». 9.40 — ...16 шу даьннеи боккхагIеи. 10.25 — «Когда деревья были большими». Художественни фильм. 12.00 — ТСН. 12.15 — Калмыцки ССР Паччахьалкхен иллеи халхараи «Тюльпан» яхача ансамбла концерт. 15.00 — ТСН. 15.15 — «Города йистера больница». Художественни фильм. 2-гIа сери. 16.15 — Мама, папа, со. Бера хьехам бар. 10-гара 11 бутт баллалца. 16.45 — ДIалокх С. Стадлера (скрипка). 17.20 — «Образ» яха литературни передача. Боккхийчарна лаьрхIа. 18.05 — Прогресс, информаци, реклама. 18.35 — Программа «ВИД». 18.50 — Художественни фильм «Гэгмен». 5-гIа сери. «Неудачник». 19.20 — М. Горьке цIерагIча киностуде 75 шу дизарца. Художественни фильм. «Дело было в Пенькове». (1957 ш.). 21.00 — Ха. 21.45 — Программа «ВИД». Перерыв йолча хана (23.45) — ТСН. 1.00 — «На «бис». Киноконцерт. 1.50 — «Гонки по вертикали». Художественни фильм. 1-ра сери.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика. 8.15 — «Спаси и сохрани». Научно-популярни фильм. 8.35, 9.35 — Природоведени. 2 класс. 8.55 9.55 — «Мяч из глубины веков». Научно - популярни фильм. 9.05 — Английски мотт. 1-ра шу. 10.05 — Английски мотт. 2-гIа шу. 10.35, 11.45 — Истори. 8 класс. 11.05 — «Илья Сельвинский». «Начало пути». Документальни фильм. 12.15 — «Сибирь на экране». Киножурнал. 12.25 — Лыжный спорт. Чемпионат мира. 15 км. Кхалнах. 11.30 — Н. Осипова цIерагIча Паччахьалкхен академически эрсий халкъа оркестра концерт. 12.10 — Передачай программа. 17.15 — Документальни фильм. 17.45 — Лаьтте болчу безамца (нохчий меттала). 18.10 — Музыкальни открыткаш. 18.40 — Къамо лоархIа поэт — поэт хинна Iац... Передаче дакъа лоацаш ва СССР Союза яздархой член, «Маьт-Лоам» яхача гIалгIай журнала редактор, поэт М. Вышегуров (гIалгIай меттала). 19.10 — ИПП. 19.50 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! 20.00 — От вероятности до факта. (Духьалара эфир). 21.00 — Ха. 21.45 — РСФСР Верховни Совета сессе. 23.45 — «Старые зурначи». Художественни фильм.

9 ФЕВРАЛЬ, ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — Концерт. 6.55 — Мультфильм. 7.15 — Массанена йола спорт. 7.30 — Ритмически гимнастика. 8.00 — Iуйрийнара самукъадоаккха программа. 8.30 — Унахцlено. 9.00 — ТСН. 9.15 — П. Чайковски. Фортепианоиеи оркестраиеи лаьрхIа концерт. 9.45 — Мультфильм «Смех и горе у Бела моря». 10.45 — Документальни фильма премьера. Мстислав Келдыш. 11.50 — С. Самсонова фильмаш. «Попрыгунья». (1955 ш.). 13.30 — Халхайоал «Фламенко». (Испани). 14.00 — Научно-популярни фильма премьера. «Ландшафты земли». 5-гIа сери. «Саванны». (ФРГ). 15.00 — ТСН. 15.15 — «Тайна золотых туфелек». Мультфильм. (Венгри). 15.25 — «Саго кхеллад илли». Поэта Л. Дербенева кхоллама сайре. 18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама. 18.45 — «Наьха кораг». Мультфильм. 18.50 — Художественни фильм. «Гэгмен». 6-гIа сери. «Звездная пыль». 19.20 — «Фигуристка». Художественни фильм. (Канада). 21.00 — Ха. 21.45 — КВН. 2-гIа Всесоюзни КВН командай фестиваль Тюмене. 00.15 — ТСН. 00.30 — «ВИД-о» гойт: «Матадор». 1.30 — «Гонки по вертикали». Художественни фильм. 2-гIа сери. 2.35 — «Чаплиниана». Ч. Чаплина музыка. Фильм-балет.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика. 8.20 — ДIалокх Вивальди — оркестро. 8.50 — Документальни фильма премьера. «НЭП сквозь призму времени». 9.20 — «Содружество» яха видеоканал. 12.20 — Лыжный спорт. Чемпионат мира. 15 км. МаIанах. 14.25 — «Плюс одиннадцать». Российски ТВ программа. 16.40 — Передачай программа. 16.55 — Музыкальни открыткаш. 17.05 — «Вай исторе оагIош». Вежарий ДжабагиевгIар (гIалгIай меттала). 17.45 — ДIалокх М. Айдамировас. Концерт. 18.45 — «Панорама». ИПП. 19.45 — Бийса даькъала хийла, шун бераш! 20.00 — Конькобежни спорт. Чемпионат мира. МаIанах. Голландера передача. 21.00 — Ха. 21.45 — «Ялта-91» яхача эстрадни илле конкурс.

10 ФЕВРАЛЬ, КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — ТСН. 8.15 — Ритмически гимнастика. 8.45 — «Спортлото» тираж. 9.00 — Iуррехьа. 10.00 — Даьхен ха тIа. 11.00 — Iуйрийнара самукъадоаккха программа. 11.30 — Путешественникий клуб. 13.00 — Юртара сахьат. 14.00 — Музыкальни киоск. 14.30 — Программа «Веди». 15.00 — ТСН. 15.15 — Марафон-15. 16.30 — КIиранден променад-концерт. ЦТ-1. 18.10 — «Уолта Диснея гойт...». 19.00 — Са доттагIий, мичад шо? Мультфильм. (Киев). 19.35 — «Моя любимая брюнетка». Художественни фильм. (США). 21.00 — Ха. 21.45 — «Не любо — не слушай». Беламе самукъадоаккха программа. 22.45 — «Къаьнача доаттагIчоа». Л. Лещенко концерт. 23.45 — ТСН. 00.00 — «Цыганский барон». яха фильм-концерт. 1.20 — «Гонки по вертикали». Художественни фильм. 3-гIа сери.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е дIаоттаI 8.15 — ДIалокх А. Бариленко (гитара). 8.45 — Мультфильм. 8.55 — «Плюс одиннадцать». Российски ТВ программа. 12.25 — Лыжный спорт. Чемпионат мира. 10 км. Кхалнах. 14.20 — «Азе оаз». 3-гIа дакъа. 16.15 — «Уличный портрет». Документальни фильм. 16.35 — Коллаж. 16.40 — Берашта — фильм. «Зимний дуб». 17.00 — Передачай программа. 17.05 — Телефильм. 17.35 — Музыкальни открыткаш. 17.45 — «Юрта цIи ялар». Фильм. 18.05 — М. Мамакаева 80 шу дизарца. (27 январе хиннар юхахьокхар). 19.05 — Шун дехарца. Концерт. 19.15 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! 20.00 — Конькобежни спорт. Чемпионат мира. МаIанах. 21.00 — Ха. 21.45 — Авторски телевидени. «Оба-на», «Намедни», «Хэллоу», «Птичье молоко». 23.45 — Лыжни спорт. Чемпионат мира. Трамплинера кхоссавалар. 00.30 — «Венский экспресс». Художественни фильм. (Венгри, 1978 ш.).

РАДИО

2 ФЕВРАЛЬ, ШОАТТА

7.30 — «Юртара вахар» (нохчий меттала). 7.45 — Хоамаш. 7.55, 8.00 — Ашараш, Хаоттам. 8.15 — Передачай программа. 8.20 — Республикански газетий обзор. 8.30 — Дуне цхьаи кIирагIа (нохчий меттала). 8.40, 9.00 — Реклама. 10.15 — «Закони нахи». Радиожурнал (гIалгIай меттала). 10.35 — Ашараш. 10.45 — Хаи яздархои (нохчий меттала). 11.00 — Халкъа традицеш лораеш (нохчий меттала). 11.15, 12.00 — Художественни самодеятельноста концерт. 15.15 — Перестройка практика: проблемаш, предложенеш, решенеш. 15.45, 16.00 — ГIулакхаши йоахонаши гIишлонхой (гIалгIай меттала). 18.00, 19.00 — «Музыкальни почта».

3 ФЕВРАЛЬ, КIИРАНДИ

7.30 — Передачай программа. 7.35 — Республикански газетий обзор. 7.45, 8.00 — Iодеша са письмо. 8.15, 9.00 — Оаха даькъала бувц. 11.30, 12.00 — КIиранден музыкальни программа. 15.15, 15.30 — Дешархо (нохчий меттала). 16.00 — ДIалокх Х. Ахциевас. 16.30 — Реклама. 16.40, 17.00 — ДоттагIала концерт. 18.00, 19.00 — «Иллеца доттагIал долчарна». Концерт.

ТЕШАМЕ ВОI

Школе деша вагIаш ший нийсархошта юкъе дукха эргаш вацар Пхьилекъонгий-Юртара Барахоев Ахьмад. Бакъда, дукхагIбола вайнаьха кагий нах санна, эх-эздел долаш, эшшача метте сага гIо де кийча волаш кхувшвоагIар из. ДIадахар берала шераш, Школа йистеяьккхар... Советски Эскара мугIарашка ваха ха а хьатIаэттар дукха ца говш. Ше моллагIча эскаре воде а, бе хеташ вацар Ахьмад. Цунна ховра, халонех ший кхера ца везалга, шийна фуннагIа лоалургдолга. Бакъда, иштта хеташ яцар цун нана — Iайна. Ловра, ший бочагIвар аттагIча, йIайхагIча моттиге кхачийта. ХIаьта дIавода ди тIакхаччалца ца вугаш витарга сатувсаш а яр. Iайнас ца витарга сатувсе а, цун даь — Салмана кхы уйла яр. Ший воIах тешаш вар из, ховра, цо юрта, тайпан сий массаза а лакха лоаттадергдолга, кхеравенна, эсало бIаргаяйта цо хIама дергдоацалга.

Кастта хьалхара каьхаташ аха даьлар воIагара. Эскарерча вахарах, цIагIа ца лайна, хIанз ла езаш йолча халонех цхьа дош яздеш вацар вож.

ХIаьта геттара уж гIадбугаш дар укх деношка Ахьмада гIулакх деча часта командиро БарахоевгIар дезалга дайта каьхат:

— Хьамсара Тухана Салмани ГIайрбика Iайнан, — яхаш язду цо. — Шун воIо — Барахоев Салмана Ахьмада гIулакх деча часта командираша баркал оал шоана из кхеварах. Советски Эскара мугIарашка ше гIулакх деш волаш, шун воIо ше бнаь дув къар ца беш, тIема а политически а даькъе ше дика кийчвенна волга хьахьокхаш, шийга доал де денна герз а техника а дика Iомайир.

Оаш а, цунца дешаши болх беши хиннача наха а цунна Iомаяьй советски сага дикагIйола оамалаш: эхь-эздел, къахьегама тIера хилар, патриотизм.

Оаха дег тIара даькъала дувц шо шун воIо тIема а политически а даькъе даьхача толамашца! Могаш-маьрша долаш, вахаре кхы а толамаш доахаш дахалда шо!

ГIадбигар цу каьхато Ахьмада дан нанеи, гаргара нах, цунна хьийха хьехархой. Школе а юртарча наха а дIахайра из деналга. Цу лоацачу дешаша цхьаькха а тешам боссабир наьха дегашка — халкъа тешаме къонгаш болаш хиларах.

Л. ЧАПАНОВА.
СУРТА ТIА: А. Барахоев.

Гороводжев Суламбик

Вайна дукха хIамаш довз Харачоерча дог-майрача эбаргах Гушмазукаев Заьлмахах, бакъда геттара а кIезига хов цун новкъостий хиннача нахах. Ца доагIаш вай бицбаьб уж. Царех ба Митаев Iаьла, Тамаев Аюп, Гороводжев Суламбик. Хала хет къаьстта тIеххьарчох геттара а кIезига яздаь хиларах. СоагIапчара хьаваьнна дог-майра Гороводжев Суламбик Iалаьмате дукха везаш хиннав Заьлмаха.

Архиверча документаша дувц Заьлмахен Суламбики 1901 шера Грознерча набахтера бовдарах лаьца. Цул тIехьагIа каст-каста вIашагIкхеташ хиннав уж шиъ. Каст-каста довнаш дора цар хийла касса, банк хьоча. Из санна гIулакх нийсделча эггара кхерамегIа йола моттиг шийна хоржаш хиннай майрача гIалгIачо. Иштта хиннад ГIизлярера банк хьоча хана а.

Бакъда, цхьайолча хана чIоагIа халача овттар эбаргаш. Цахаддаш тIехьадаьнна лелача эскара гонна юкъе нийслора уж. Дукха яр кIийленаш а. Цу тайпарча хьале чIоагIа эпар говзал, майрал, денал, кIоаргга кхетам, сабар. Уж дерригаш а шийха доахкаш вар Суламбик. Цудухьа архивашкарча документаша дувцачох лаьца, цкъа шийна кIийле яьча моастагIашта Суламбика даьчох хьоахаде безам бар.

1910 шера сихха ше волча кхача, аьнна, Суламбик хьоашалгIа вийха хиннав Заьлмахас. ХIаьта из Къасим яхача юрта гIолла чакхвала везаш хиннав. Цу юрта кIийле яь эскар да, аьнна, баь хоам хиннаб эбаргага. Из ховшие а ше тIавагIа ды лаьлла цу юрта чувахав из.

— Малав воагIар? —аьнна, мухь баьннаб.

— Сох-м де хIама дацар оаш, сихха командир хьавехал, — аьннад Суламбика.

Цу миноте гаьна доаццаш лаьттача цIагIара ара ваьнна тIавенав поручик, эрсе. Цунга ше милиционер хилара удостоверени дIагойтад Суламбика. ТIаккха, шорттига поручика лерге а ваха аьннад:

— Цхьа ах сахьат хьалха эбарг Суламбик вайра сона ший сесагаца. Из Патиев Мувса волча хьоашалгIа вессар, — аьнна.

— Баркал, — аьннад эпсара.

ХIаьта ший салтий хьагул а баь юрта йисте дагIача цIенна го баьб цо.

Цул тIехьагIа хиннар иштта да.

Эзткъеи шоллагIча полка разведчиккий команда начальника, поручика Цветова рапорта тIара: 29 сентябре 1910 шу. Терски области тIема отряда начальникага:

«Хоам бу, укх шера сентябрь бетта 23-ча бус сога аьлар эбарг Суламбик Гороводжев Къасим юрта Патиев Мувса волча ва, аьнна. Аз цIенна го бича, Суламбик коравanзар. ЦIагIа чухьежача берданкеи 5 патрони, 2 цIена бланк-билети, удостоверении, харц ахча 25 соми корадир. Иштта отара кIал латтар нувр а тIатуллаш говр. СоагIапчарча милицен поста дошлочо Султыгов Шейхас яхачогIа, из говр эбарга Гороводжев Суламбика я. Нувра кIалхара корадир даьре йовлакх. Команда начальник поручик Цветов».

Назрановски округа 1-ча участкерча Къасим яхача юрта старшинас (юртдас) Цунтоев Сайта 23 сентябре № 2767 а йолаш оттадаьча протокола тIара:

«1910 шера 23 сентябре Къасим юрта старшинас Цунтоев Сайтас тешаш Исмаилов Iийса, Кортоев Дога уллув а болаш оттадаьд № 2767 йола протокол укх хьакъехьа: бийсанна 23-ча сентябре Къасим юрта вера разведчиккий команда начальник, гIашлой полка поручик Цветов, шийца команда а йолаш, тхо цхьан цIагIа чухьежар, сох тийша йолча Къасим юрта Патиев Мувсай цIагIара корайийр № 18247 йола берданка, 5 поатрон, 25 сом каьхата ахча. Лакхе цIераш яьха хIамаш поручика Цветова шийца дIайнхьар. ХIаьта отар кIала нувр а туллаш лаьтта говр сога — старшинага из эбарга Гороводжев Суламбика я а, аьнна, иштта цун говра нувра кIалхара даьре йовлакх корадир — кхалнаьха шарф санна доккха, поручика дувцачогIа, из Суламбика сесага да».

Из гIулакх къоастадеш разведчикаш Къасима Iеш болча хана Суламбик ший гIулакха водаш вар. Иштта хьалхxe а кийчйий говр а герз а массехк юрта хулар эбаргий, кийчбаь тешаш а, гIулакх дIадерзаде эша ахча а. ДукхагIа йолча хана салтий дувхар дувха Суламбик а цун новкъостий а духьале йоацаш юрташка, гIолла чакхбоалаш моттигаш хиннай. Цул совгIа юхь-сибат хувцаш тIалетадеш мож-мекх а хиннад, яхаш дувц Суламбика. Чухь са доацаш майра саг хиннав оал цунах. ЧIоагIа бегаш бе ховш а уж товш а хиннав из. ХIаьта а цунна шаьра ховш хиннад ший бегаш Iоажалца белга.

ХЬ. ГАПУРАЕВ.

Республике дукххача наха вовзаш ва Алимхаджиев Султан. Ер пхийтта шу да цо республикански больнице берий отделенена кулгалду.

Цул совгIа, керда хьаеча республикански берий стоматологически больница керттера лор а ва из.

Ший чоалхане балха декхараш кхоачашдарал совгIа, общественни вахара юстара вац Султан. Наха тешам а бенна альтернативни кIийлен тIа массехк кандидаташта юкъера Нохч-ГIалгIай республика халкъа депутаталла хержар из. ХIаьта, цу декхарах а дика лоархIавеш, наха тела наказаш дизза кхоачашдеш хьавоагIа из.

СУРТА ТIА: С. Алимхаджиев.

И. ПЛИЕВА сурт.

БАРТ ХИЛЧА...

Берий иразв дизза хургда, нагахьа цIагIарча бокхагIчар царна лерттIа хьокхам луш хуле, цхьабакъда, из иштта хилац массаза а.

Цхьабараша сов боча Iомаду, вожаш гIожа хул шоай беращца. Цар сиха дIаэц боккхагIчар леладу гIулакхаш. Дика дар уж хозача оагIорахьа берашта горе.

Е да хул малара тIакхувш, е нана хул цхьацца бахьанех харцахьа яьле. Цудухьа цар тIехье а харцахьча наькъа тIа йоал.

Вай дувцачунна тешал деш масалаш кIезига дац. Нагахьа санна даси нанаси во масал гойташ хилча, цар леладер нийса ма дий аьле, во оамалаш хьаэц тIехьено.

Цудухьа, уж дIаяха гIерташ дукха хало лелае езаш хул школе. Цу гIулакха кIезига къахьегац общественни организацеша а.

Къаьстта дукха къахьега деза кхувшбоагIарашца болх беча милице инспекторий. Царех цхьаннеца хилар тха корреспондента вIашагIкхетар.

Светайло Анна — Ленински РОВД кхувшбоагIараштa йолча инспекце болхло. БархI шера цун болхи вахари дувзаденна да «халача» беращца. Из кIезига ха яц.

— Анна Николаевна, хьа болх атта боацачарех ба. Цунах лаьца Iа дувцар ловра сона газет дешарашта.

— Иразе берал... Берал иразе хила деза яхача дешашта хаттар отт: боча Iомадарах хьахулий-те бераша а, къаьстта кхелетараша а ду зуламаш? Мичча бесса дале а, царца къовсам лоаттабар — цул бехктокхаме хетац сона цхьаккха гIулакх. Тхо гIаддугаш цхьа хIама да. 1989 шу 1990 шераца нийсдича, кхувшбоагIараша деш дола зуламаш дикка кIезигденнад. Тха районе долча хьалах да аз дувцар. Хетачох, тха инспекце болхлой а кIезига дакъа дац цу юкъе. Сона уллув къахьегаш я Вострецова Людмила. Из тешаме новкъост а хьинаре болхло а я. Тхо долча цо болх бу ялх шу даьннад. Цу хана денз, тхона юкъе тоссаденна доттагIал денгара ди ме доал чIоагIлуш доагIа. Дукха халонаши халахетараши духьалдийннад тхона. Бакъда, царех ца къехнаш, хьадоагIа тхо. Иштта, эшшача новкъостал де кийча ба тхоцара кагий нах а.

— Анна Николаевна, коллектив барттайна, шоай декхараш дика кхетадеш хиларал дикагIа хIама дац. Цунца дувзаденна хила мег Iа лакхе дийца толамаш а. Шо долча учете латтарех дийцача бакъахьа дар.

— Хьаэцаргда вай цхьаши масал. Из кIаьнк 1990 шу дIадолалуш учете оттавир. Цун вахар тахка дийзар тха. Из тха керттера декхар да. СПТУ-5 деша вагIар Сергей. Дан нанеи долаш вар. Бакъда, нана малара чIоагIа тIера яр. Эггара тIехьа а халкъа судо наьна бокъонех яьккхар. Из хьоахайича а дега Iоткъам хулар кIаьнка. Цунна гIулакх де а бIарг лакха а ха кIезига яр даьга. Гаьна дIааха везаш, хала болх беш вар. Иштта, шин бераца йиса кхалсаг шийна нийсъелча, цох сесаг е дагадехар даьна. ЦIеннана хилча, вахар аттагIа хург ма дий, тIаккха, кIаьнкага а бIарг ма локхаргбий, аьина хетар. ХIаьта, кхалсага дега чу хиннар кхыдар дар. Фусамнана хилча, гучаяьлар цун хала оамалаш, кIаьнкацара цабезам. Вешта а шийла лаьтта фусам кхы а шийлагIа хилар, къиза дог дола кхалсаг чулестача. ЦIагIа чуваха безам бацар. Оамал аьсала хилар дале а е кхалсагаца къувса безам ца хилар дале а, дас хIама алацар сесагага. ДукхагIа йолча хана цIагIа хилацар — болх вахтех беш вар.

— ТIаккха шо долча кхачар мишта хилар Сергея?

— Iимерзача фусамера атта дIагIоргдац цхьаккха бер. Иштта дIадоладенна хургда-кх Сергей харцахьарча наькъа тIа валар а. Деша ваха везача деша ца водаш, наьхацига бийсаш йоахар. Ишта лелаш, коравир «доттагIа». Гаьна вахаш воаца Аркадий, ханна цул воккхагIа а, условно ха теха а вар цу хана. ЦIагIа чувига, ший нанна дIавовзийтар цо Сергей. Шийна фусам кораяьй мотташ лелар кIаьнк. Ший доакъазала, нийсвала ца везача нийсвелар-кх. Каст-каста шийца къоалагIа кхувла волавелар воккхагIвола доттагIа Сергей. Наьха коашкара шоашта корадаьр леч-къадора, цар леладер могадеш яр Аркаде нана. Цхьан дийнахьа даьча зуламах гучабаьнна, лийцар уж милице болхлоша. Иштта кхаьчар инспекце.

— МалагIа гIо дир оаш кIаьнка, мишта оарцагIдаьлар цу гIулакха?

— Шин бетта, дувца а хала долаш, чIоагIа къахьега дийзар тха. КIаьнк вахача фусаме хилар, даьцеи даь-сесагацеи къамаьлаш дир. Тохкамаш даьчул тIехьагIа кхетадир оаха Сергей ший цIагIа йIовхале йолаш ца хилар. Деша вагIача училища кулгалхошца дийца, общежите Iе моттиг яьккхар. Мастераца бувзам лелабора. ХIаьта оамал хала йола, цIимхара, къамаьлаца воаца, харц лувш вола Сергей бартавоалаве хала дар. Аркадий а цун нана а «котбаьлар». Цар даьча къоалех, дIадахача шера март бетта шиннена 4 шера набахта чубахка ха техар. Шоаш лийхар корадир. Оаха бехк тIерабаккхац тхоашта. Халахете а, цу тайпара моттигаш нийслуш хул тха балха тIа.

Делашка хьожаш доахкаш, бIарг тIаэттар цхьан заявлена. Из язъяьраш бар «Юность» яхача кинотеатра болхлой. Ленински РОВД начальника цIерагIа. 11 шу даьнна кIаьнк ва цу тIа вувцар. МоллагIа саг цецваргволаш хIама да селлара ханна зIамига волча цо леладаьр.

БIарг лакха сага воаца, дер дайна лела кIаьнк, харцахьа леларца кинотеатра болхлошта дика вовзаш вар. Дувца тоам боаца дешаш дувцаш, шийга харцахьа ма лела аьлча, бокхагIчарца бIагал вувлар.

Зала чу латта гIандаш тедаш, витрина кизгаш доходеш, дукха зе дар цо даьр. Цул тIехьагIа милице болхло веха вийзар.

Из хьакхаьчачул тIехьагIа а, контролера хIама а тохаш, харцахьа лелаш сацанзар. Иштта бар из инспекце нийсвалара никъ, цудухьа учете а дIаоттавир.

Цецъяьнна, цох лаьца дувца дийхар аз инспекторгара.

ГIулакх техкача, гучадаьнар ер дар:

Мамаев Ювсап — 5-ча классера дешархо ва. Да а нана а доллаше, наьнназц вах. Нана кхычахьа маьре яхай. Цунца хиннача къамаьло гучадаьккхар, кердача мара цун бер ца эшар. Из Iоваьча нанна эший-те кIаьнк. Да мичахьа лел, фу леладу сага ховш дац. Дийша йоацача, йоккхача сага низ дIакхачац цунга бIарга лакха а цун дешарга хьажа а.

ДIаяздаьр Т. АМИШЕВА.

Сога йоагIе тол хьона

Боарам боацаш йоI езаеннача, из мел яхача моттиге хулаш, цунна тIахьувзаш, цунга дог доахаш хиннача зIамигача саго оалаш хиннад цунга сога йоагIе, тол хьона, аьле. Iенне ца Iеш, шийна тIахьувзаш, шийга дог доахаш вола зIамига саг веза а венна юххера цунга една маьре яхай йоI. ЗIамига саг вахача тола чу шоаш Iачуболабелча йоIо аьннад: «Доккхал а деш, сога йоагIе тол хьона, яхаш, хадданза Iа дийцар яр дар из?» ТIаккха вокхо жоп деннад: «Вир хилда хьа даьна, нагахьа санна, укханах хьайна тол ца хете, ши-кхо тIоа Iочубаккха беза Iа».

ДIаяздаьр Б. КОСТОЕВ.

Чемпион хилар

РСФСР-а вIашагIтехача командана юкъевоагIача вай мехкахочо А. Долгачева котало яккхай «Трудовые резервы» цIи йолча ДСО гIолла езача атлетикагIа Москве хиннача Ерригсоюзни яхьашка.

Дозал 110 кг. долча спортсменашта юкъе вай мехкахочунга кхоачаргволаш цхьаккха вацар. «Рывок» еча хана 165 кг аййир цо, хIаьта «толчок» а еш — 190 кг. аййир. Беррнгача мехка яхьашка кийчлуш ва хIанз А. Долгачев.

Криминальни хроника

● 1991 шера 17 январе «Орджоникидзевский» совхоза сомаши баьцадаараши чакхдоахача цехе хьежача гучадаьлар, цеха начальника Л. Байдуева (из ваьв 1947 шера; вахаш ва Шалажи яхача юрта) лочкъа — даь хинна 2290 килограмм шекар. Дош тохкаш да.

● 1991 шера 17 январе бийсанна Рубежное яхача юрта Гикало цIерагIча улицагIа № 13 йолча цIагIа вахача, цхьаннахьа болх беш воацача А. Музафарова коа латтача цун машинах ши чарх яьккхай. Къу лохаш ва. Дош тохкаш да.

● 1991 шера 17 январе 11 сахьат даьннача хана XIX партсъезда цIерагIача колхоза сварщико В. Комарцева (Троицке, Восточни улицагIа 25 цIагIа вахаш ва) хьалха шоай хинна «довнаш» нийсде дагахьа, урсаца чов яьй ший хиннача сесага, цу колхоза болхлочоа, 1961 шера яьча Н. Комарцевайна, из хIанз больнице я. Дош тохкаш да.

● 1991 шера 18 январе 9 сахьати 30 миноти яьннача хана Назранера И. Мейриева йодаяьй гражданка «Б». Из ше вахаш ва Орджоникидзевски яхача станице Южная улицагIа, 44 цIагIа. Кхалсаг лохаш я.

● 1991 шера 17 январе 13 сахьат даьннача хана Гудермесски горторга № 41 йолча тика заведующе А. Динневас (Чайковски улица, 44 цIа) лочкъадаьд 240 килограмм «Крестьянское» яха даьтта. Гудермесски РОВД болхлой дош тохкаш ба.

● 1991 шера 18 январе 20 сахьати 30 миноти яьннача хана Аьлтий-Юрта милице болхлоша лаьцав цхьаннахьа балха воаца А. Чеджемов. Из ваха моттиг — г. Беслан, К. Маркса улицагIа 16 цIа, 72 квартира. А. Чеджемовгара яьккхай 0,04 грамм морфи. Дош тохкаш да.

● 1991 шера 19 январе бийсанна Вознесеновская яхача станице Малгобекски РАЙПО № 13 йолча тика чу а баьнна, цигара 18 сом къаьста ахчеи шекара йола 40 талони йихьай гучабаланза болча зуламхоша. Тика лораеш а яц, болх беш сигнализаци а яц. РОВД болхлой дош тохкаш ба.

● 1991 шера 19 январе 13 сахьати 40 миноти яьннача хана Алхан-Кале дIакхачалехьа ГАЗ-53 № 43-46 ЧИЛ йолча машинаца Алхазуровски юкъерча школа водитело М. Алиева, машин доалар а яьнна, кIалтIаьккхай. Больнице дIакхачалехьа водитель кхелхав.

● 1991 шера 19 январе 10 сахьат даьннача хана Грознерча базар тIа промышленни хIамаш йохкаш лаьцай 1935 шера яь Л. Нерознак (Космонавтий улица, 16 цIа, 6 квартира). Цо эцархошкара сов даьккха ахча — 500 сом. Дош тохкаш да.

● 1991 шера 20 январе 8 сахьат даьннача хана Аьлтий-Юртарча базар тIара зуламхочо ВАЗ-21031 номер Г-2176 СЕ йола сафари бос бола машин йодаяьй. Из машин а къу а лохаш ба.

● 1991 шера 20 январе 6 сахьат даьннача хана Банкин-Юртарча берий беша цIи яьннай. «Калаусский» совхоза доалахьараз берий беш ягар а из ягара хинна зе а тохкаш да.

● 1991 шера 20 январе 15 сахьати 30 миноти яьннача хана цхьаннахьа болх беш воацача Т. Закриева (Ножай-Юртовски района Беное вахаш ва из), Ермолова памятник доагадар духьа цIи техай краеведчески музее. Ленински РОВД болхлой из дош тохкаш ба.

● 1991 шера 20 январе 23 сахьат даьннача хана РОВД болхлошта цхьаннахьа болх беш воацача Л. Шапиевгара (Флотски улица, 99 цIа) кораяьй 3 грамм анаша. Дош тохкаш да.

● 1991 шера 21 январе 20 сахьат даьннача хана Пугачева цIерагIча улицагIарча 138 цIагIара 3-ча горбольнице кхаьчав, кертах яь човнаш а йолаш, менна веха а волаш «Мотор» яхача кооператива болхло Г. Аушев («Аргунский» совхозе, Полевой улицагIа 2-ча цIагIа вахаш ва). Дош тохкаш да.

● 1991 шера 21 январе г. Малгобеке зуламхочо, «З» гражданка цIагIа чу а ваьнна, цунна човнаш а яь, кхалсагагара низагIа 4000 сом ахча а даьккха, дIавахав. Баьде хиларагIа. цох хIама ала ховш яц кхалсаг. Зуламхо лохаш ба Малгобекски РОВД болхлой.

● 1991 шера 22 январе бийсанна Курдюковская яхача станице гражданина «М» доалахьа хинна цIе бос бола «Минск» марках йола мотоцикл йигай. Зуламхо лохаш ва Шелковской РОВД болхлоша.

● 1991 шера 23 январе 20 сахьати 30 миноти яьннача хана 2-ча Петропавловски переулкагIа 4-ча цIенна отара чу къайладаьккха илла «А» кхалсага дакъа корадаьд. (Из ялара бахьан ла — кертагIа яь хинна човнаш. Кхалсаг ялара бехке лаьрхIа органа болхлоша лаьцав цун мар — 1956 шера ваь КСМ-2 болхло А. Абдулаев. Дош тохкаш да.

● 1991 шера 24 январе 8 сахьат даьннача хана Шолжа йистера корадаьд 40-45 шу даьнна хургволча маIача сага дакъа. Низ баь хилара лер а, йоацаш я, тIадувха барзкъаш а доацаш да. Дакъа морге дIадахьийтад. Ленински РОВД болхлой цун бахьанаш тохкаш ба.

● 1991 шера 25 январе 11 сахьати 45 миноти яьннача хана «Башлам» кафе, — из Грозненски общепита чуйоагIаш яь, — официанткас Т. Ахматукаевас клиент Iехаваь совдаьккхад 6 сом ахча. Дош тохкаш да.

● 1991 шера 26 январе ший цIагIа хьалъоллаенна еннай 1933 шера яь пенсионерка О. Боркок.

● 1991 шера 27 январе 1 сахьати 30 минот яьннача хана Урус-Мартане базар еш лаьцав 1960 шера ваь вола И. Ахмадов (ГIойтIа, 3-гIа Выгонни улица, 17 цIа). Цо совдаьккхар 180 сом да.

Н. БОНДАРЕВ,
НГIР МВД оргинспекце отдела начальник.

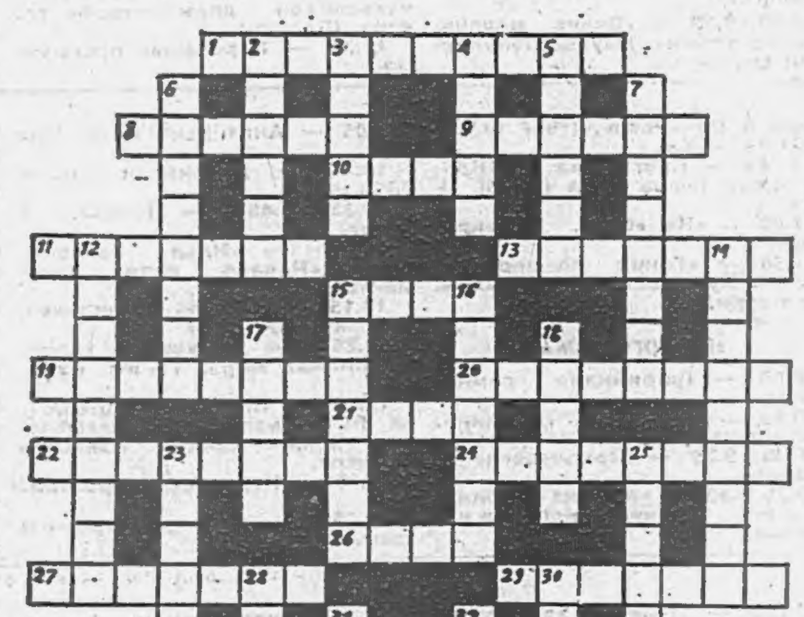

КРОССВОРД

ПхорагIа: 1. Таьрахьаш лоархIа механически прибор. 8. Бежан. 9. МаIача сага цIи. 10. Тихи океанера гIайре. 11. ХIамаш чулелаю яьшка. 13. Молхаш. 15. ДегIа маьже. 19. Союзни республика керттерча къамагIа йола кхалсаг. 20. США къулба - малхбоален оагIорахьарча даькъ тIара залив. 21. Дода хий (Европа). 22. Сцена тIа хьалххара выступлени еш вола саг. 24. Башкирера курорт. 26. Текхарг. 27. Театра болхло. 29. Химически реакци еча юкъе йоагIа вещество. 33. Ялаташ дIадийна кхаш. 34. Ставропольски краера курортни поселок. 35. Даши цинки доалла моттиг (Испани) 36. Витамин.

Лакхехьара Iо: 2. Африкера пачхаьхалкхе. 3. Цхьадолча мехкий ахчан единица. 4. Мехкдаьтта продукт. 5. ЧIоагIа хьекха мух. 6. Румынера дода хий. 7. Философе лостам. 12. Якутера город. 14. Дода хий (Инди). 15. Баьцадаар. 16. Герз. 17. Коа тIара хьайба. 18. Оалхазарий тайпа. 23. Якутски ССР малхбузехьарча доазон йисте улла нах баха моттиг. 25. Корта бIогорбоалабеш йола средство. 28. Ростовски областера города тайпара поселок. 30. Болгарера город. 31. Форда юкъе улла лаьттан чIегIилг. 32. Великобританерча графствашка административни гIулакха тIа вола саг.

Кроссворд оттаяьр
С. МЕЦХАЛО.

ХЬАЛХАГIА 5 ЯНВАРЕ АРАЯЬННАЧА КРОССВОРД-ГIАЛА ТIА ХИННАЧА ХАТТАРАШТА ДОЛА ЖОП

Лакхехьара: 1. Ко. 2. Бов. 3. Соа. 4. Юрт. 5. Сим. 6. Пен. 7. Пегас. 8. Жирар. 9. Прага. 10. Слово. 13. Луттарг. 14. Тетрадь. 15. Ахча. 16. Графин. 17. Абат. 23. Осмиев. 24. Димаев. 25. Юв. 27. Илли. 28. Ло. 34. Боал. 35. Говр. 36. Фос. 40. Урс.

ПхорагIа: 2. Бос. 4. Юсап. 11. Гаргало. 12. Сердало. 18. Тух. 19. Бат. 20. Ага. 21. Тха. 22. Гласность. 26. Пис. 29. Мавр. 30. Лоам. 31. Ала. 32. Езар. 33. Дуне. 36. Фо. 37. Кино. 38. Отар. 39. Бу. 41. Истинг. 42. Лор. 43. Турист.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА, 2 ФЕВРАЛЬ

«С. М. Кирова цIерагIа парк» яха салаIара йола городской центр

7.00. «УнахцIено» яха клуб. 9.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 9.00. Машинаца художественни догамаш де Iомалу курсаш. 9.00. Барзкъаш даха, тега, плиссе, гофре е Iомалу курсаш.

«Машиностроитель» яха кинотеатр

9.00. Книжкаш дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш хувцар.

В. И. Ленина цIерагIа ДК

9.00. Барзкъаш дахеи тегеи Iомалу курсаш. 9.00. ТЮЗ. 9.00. Кулгаца а машинаца а догамаш де Iомалу курсаш. 10.00. «Флюгер» яха вокально - инструментальни ансамбль. 10.00. «Светлячок» яха студи. 12.00. «ЦIагIарча медсестрай» курсаш. 13.00. «Дизайн вахача моттиге» яха курсаш. 13.00. Дайноаной вIашагIкхетараш. 14.00. ДIалокх эстрадни оркестро. 15.00. «Меридиан» яха халкъа халхара ансамбль. 15.00. Очарование школа.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК

10.00. «Нокхарий леладер» яха клуб. 11.00. Технически кхоллама кружок. 14.00. Барзкъаш дахеи тегеи Iомалу курсаш. 16.00. «ВIашагIкхетар» яха клуб. 18.00. «УнахцIено» яха клуб.

С. М. Кирова цIерагIа ДК

10.00. «Говза кулгаш» яха клуб. 12.00. «Малыш» яха клуб. 14.00. Вокально-инструментальни ансамбль. 17.00. ДIалокх духовой оркестро.

Химиккий ДК

13.00. Берий вокальни студи «Чiорд». 16.00. «Лидер» яха спорклуб. 16.30. ДIалокх духовой оркестро. 17.00. Камерни хор. 18.00. «СелаIад» яха халкъа халхара коллектив.

Просвещене болхлой ЦIа

9.00. «Кулга говзал» яха клуб. 10.00. «УнахцIено» яха клуб. 15.30. «Лидер» яха спортклуб. 16.00. Iарби мотт бувца Iомалу. 18.00. СалаIара сайре.

«Оргтехника» объединене ДК

13.00. КIонабарий цIей. 13.30. ТЮЗ. 16.00. «Зезаг» яха халкъа халхара ансамбль.

М. Горькие цIерагIа клуб

12.00. «Нийсархо» яха киноклуб. 15.00. «Дизайн вахача моттиге» яха курсаш.

Маькхакомбината клуб

8.00, 18.00. «Каратист» яха клуб.

В. Маяковске цIерагIа клуб

10.00. «Малх» яха киноклуб. 15.00. «Неша» яха клуб.

«Садко» яха бассейн

17.30. «Икар» яха инвалидий спортивно - унахцIенон клуб.

Гороно СДЮШОР стадион

9.00. НГIР Iан замалахьа хьалхле футболах яккхар.

КIИРАНДИ, 3 ФЕВРАЛЬ

«С. М. Кирова цIерагIа парк» яха салаIара йола городской центр

7.00. «УнахцIено» яха клуб. 9.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 9.00. Машинаца художественни догамаш де Iомалу курсаш. 9.00. Барзкъаш дахеи тегеи, плиссе, гофре е Iомалу курсаш.

«Машиностроитель» яха кинотеатр.

9.00. Книжкаш дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш хувцар.

Эпсарий ЦIа

11.00. Филофонистий клуб. Грамзаписаш езарий вIашагIкхетар.

В. И. Ленина цIерагIа ДК

9.00. Барзкъаш дахеи тегеи Iомалу курсаш. 9.00. Iаьханга хIамаш е Iомалу курсаш. 9.00. Кулгаца а машинаца а догамаш де Iомалу курсаш. 10.00. «Роснинка» яха халхара ансамбль. 10.00. «Улыбка» яха халкъа халхара ансамбль. 12.00. «Меридиан» яха халхара ансамбль. 12.00. «ТЮЗ». 12.00. «ЦIагIарча медсестрай» курсаш. 12.00. Фаьлгийи тамашийнача хIамайн дунен тIа яха киноклуб. 13.00. Гитаристий кружок. 13.00. «Дизайн вахача моттиге» яха курсаш. 15.00. Мода театр. 18.00. «40 шерал тIехбаьннараштa» яха сайре.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК

9.00. «Круженница» яха клуб. 9.00. Машинаца художественни догамаш де Iомалу курсаш. 10.00. Барзкъаш дахеи тегеи Iомалу курсаш. 14.00. «Краевед» яха клуб. 14.30. Берий кинотеатр «Юный ленинец».

С. М. Кирова цIерагIа ДК

10.00. «Кулга говзал» яха клуб. 11.00. Игротека. 12.00. «Мультик» яха клуб. 13.00. ХIанзарча ханара халхара ансамбль. 14.00. ДIалокх вокально-инструментальни ансамбло.

Химиккий ДК

9.00. «Къона модельер» яха клуб. 10.00. Изостуди. 11.00. «Фаьлгийи тамашийнача хIамайн дунен тIа» яха киноклуб. 13.00. «ЦIагIарча медсестрай» курсаш.

Просвещене болхлой ЦIа

10.00. Барзкъаш дахеи тегеи Iомалу. 10.00. «Учителя гIонна» яхача книжни выставка обзор-беседа. 10.30. Английски мотт Iомабу. 11.30. «Халхара говзал» яха хореографически студи. 13.00. «Илли» яхача вокальни группа концерт. 15.00. Машинаца художественни догамаш де Iомалу курсаш. 15.00. «СелаIад» яха вокальни студи. «ДIалакха, доттагIий!». 19.00. «Мельпомена» яха театр дезарий клуб.

Редактор
С. И. ЧАХКИЕВ.

Тахан республикеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, лоа а делхаш, къулбаседа-малхбузехьара секунда 5—10 метр мух а болаш. Iуйрийна 8—13 градус, дийнахьа 1—6 градус Грозне 2—4 градус шелал а йолаш ха хила мег.

Кхоанеи ломмеи хувцалуш кхоалленаш а йолаш наг-нагахьа лоа а делхаш, бе-беча оагIорахьара секунда 3—7 метр сиха мух а болаш. Фегара температура бийсашка 13—18, деношка 4—9 градус шелал а йолаш ха латта тарлу.

Метеостанци.

Газета 1973 шера еннай «Знак Почета» яха орден

НАШ АДРЕС: «СВЕТ» Газета Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской Республики Чечено-Ингушского рескома КПСС,

364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: идеологического — 22-53-12, 22-75-78; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; агропромышленного — 22-47-84, 22-90-66; культуры — 22-64-75; 22-54-04; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 248.